Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, ЗУЛ-ҚАЪДА, 26-КУН.
ШАМСИЙ, 1371 ЙИЛ, ЖАВЗО, 7-КУН.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг рўзномаси

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

1992 ЙИЛ 28 МАЙ, ПАЙШАНБА, 102-СОН • 353 •

НАРХИ: СОТУВДА 1 СЎМ 50 ТИЙИН.

ХОРАЗМ: ВИЛОЯТ ФАОЛЛАРИНИНГ ЙИҒИЛИШИ

Жала қуйиб, кунлар кескин совиб кетиши оқибатида Хоразмда вужудга келган мураккаб вазият 26 май куни вилоят фаолларининг йиғилишида муҳокама қилинди. Деҳқончилик-саноат мажмуига, хўжаликнинг бошқа тармоқларига табиий офат сабабли етган моддий зарарни аниқловчи республика комиссияси ишининг якунлари кўриб чиқилди. Йиғилишда комиссия раиси, Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабеков маъруза қилди.

Маърузачи ва музокарада сўзга чиққан вазирлар, Хоразмдаги бир қанча жамоа хўжаликларининг раислари маълум қилишларича, жала оқибатида бир қанча чорвачилик фермалари, уй-жой бинолари вайрон бўлган. Гидротехника иншоотлари, қаттиқ қопламали йўллар шикастланган. Жойларда азият чеккан кишиларга зарур ёрдам уюштирилди. Энг муҳим вазифа ғўза ниҳолларини, бошқа экинларни сақлаб қолишдан иборат эканлиги белгилаб олинди.

Ҳамма жойда чопиқ механизмлари далага чиқарилди, техника етишмаётган жойларда деҳқонлар қатқалоқни қўлда юмшатишга киришдилар. Ишлар кеча-ю-кундуз давом этмоқда. Талабалар, вилоят техникумлари ва ҳунар-техника билим юртларининг ўқувчилари пахтакорларга ёрдам бера бошладилар.

Фаоллар йиғилишида айтилишича, республика жамғармасидан олти минг тонна ёнилғи, етти минг тонна минерал ўғит қўшимча равишда ажратилган. Қурувчиларга, мелиораторларга ёрдам берилмоқда. Тез орада улар вайрон бўлган иморатларни тиклаш учун шифер, цемент, ёғоч, бошқа қурилиш материаллари оладилар. Савдо вазирлиги билан Ўзбекбирлашув ҳам четда қолмадилар — бу ташкилотлар Хоразмга қўшимча равишда анча миқдорда ун, қанд-шакар, чой, бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари юборишга қарор қилдилар.

Табиий офат оқибатларини тугатиш билан боғлиқ бўлган кундалик муаммолардан ташқари йиғилишда Хоразмдаги тайёрагоҳлар учун ерга ўрнатиладиган ускуналар ишлаб чиқарадиган заводнинг барча навбатлари қурилишини жадаллаштириш, янги саноат корхонаси учун кадрлар тайёрлаш тўғрисидаги масала кўтарилди.

26 май куни бу ерга келган Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. А. Каримов фаоллар йиғилишида нутқ сўзлади.

Йиғилиш ишида Хоразм вилоятининг ҳокими М. Жуманиёзов иштирок этди.

Ю. ИБРОҲИМОВ,
ЎзА мухбири.

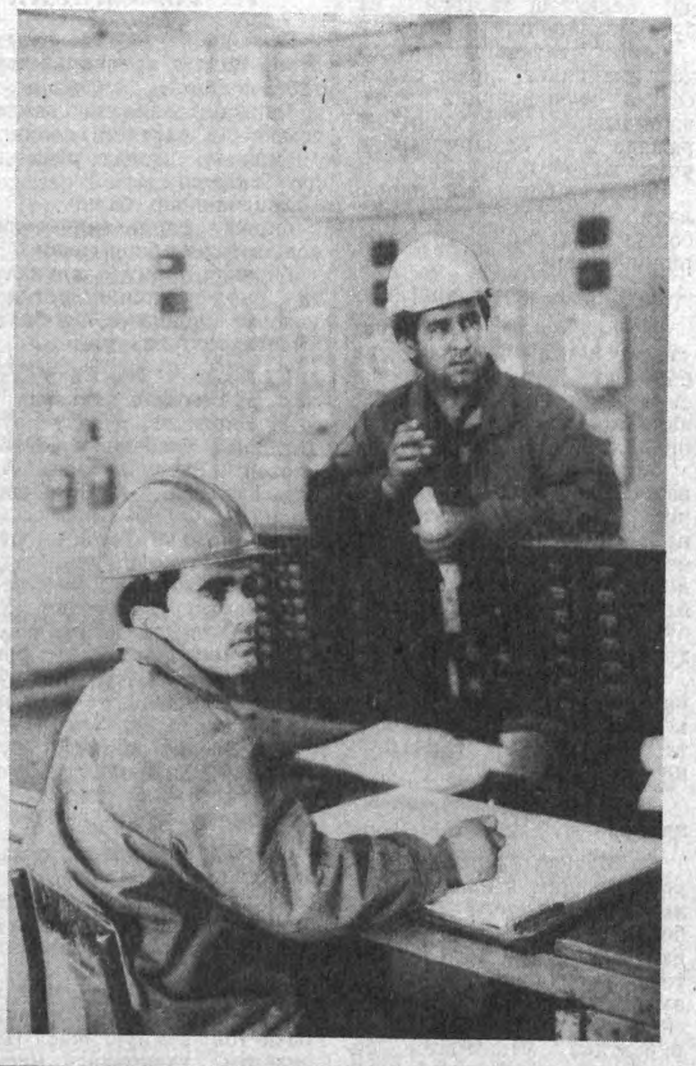

ОЛОВНИНГ УЗАЯЁТГАН ТАФТИ

Қашқадарё вилоятининг «Шўртон» газ билан таъминлаш бошқармаси ишчилари халқ эҳтиёжини тўла қондириш мақсадида барча имкониятларни ишга солмоқдалар. Айни пайтда газ маҳсулотини тозалаш ва қуритиш корхонасининг иккинчи қисми қурилиши тезкорлик билан амалга оширилмоқда. «Шўртон» газчилари ҳар куни халқ хўжалигига 50 миллион куб метр газ етказиб бераяптилар. Бу маҳсулотнинг ярмидан кўпроғи шу ернинг ўзида тозаланаяпти. Қурилишнинг иккинчи қисми тугалланиши билан истеъмолчилар бутунлай тозаланган газдан фойдаланиш имконига эга бўладилар.

СУРАТЛАРДА: 1. Марказий диспетчерлар хонаси. Оператор Рамз Саидов (чапдан) ва катта оператор Фарҳод Қаршиевлар иш устида. 2. Газни тозалаш ва қуритиш қурилмасининг кўриниши.

ЎзА фотохроникаси.

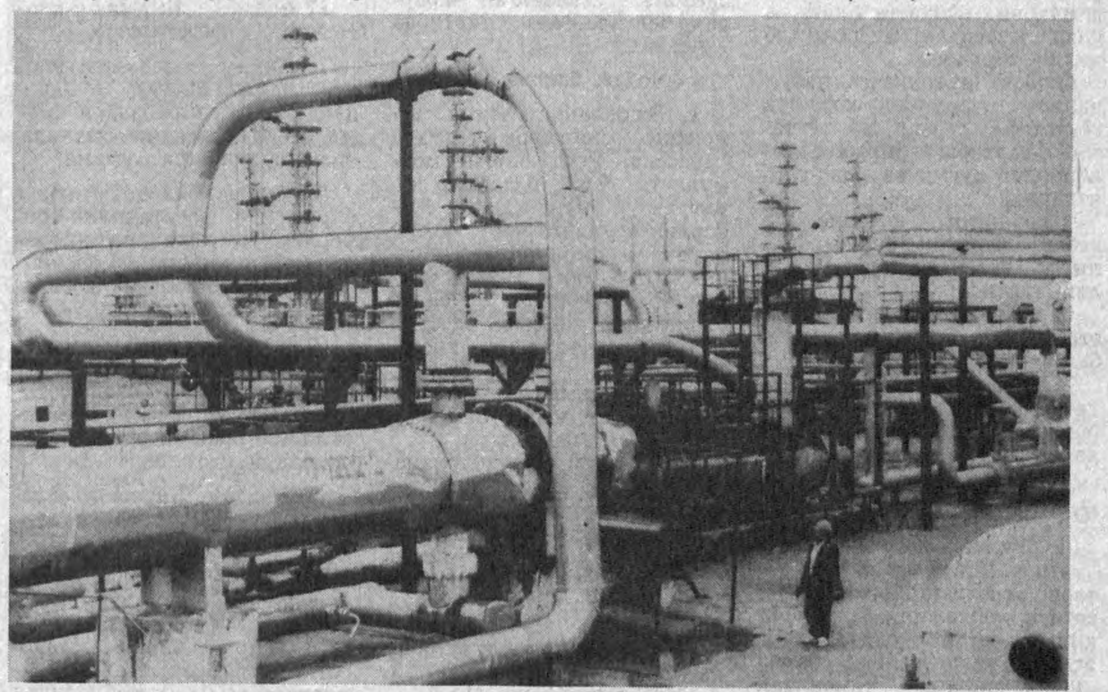

МАҚСАД АНИҚ, ЙЎЛ ТЎҒРИ

Зарбдор райони Жиззах даштини ўзлаштириш муносабати билан бўйи ва энига 50 километрлик масофани қамраб олган илгариги «Ударник» давлат хўжалиги негизида ташкил топган. Шу жараён мобайнида битта хўжалик ҳудудидан етти мустақил совхоз ажраб чиқди. «Тараққиёт» номини олган бизнинг хўжалигимиз уларнинг энг кенжаси.

Марказий қўрғонимиз замонавий услубда қурилган. Экин майдонларимиз Жиззах даштининг тоза, шўрланмаган ерларидан иборат. Бу орада фақат бизда суғориш тармоқлари ер ости қувурлари орқали ўтган. Шу туфайли атрофлари доим ифлосланиб, қамишзор бўлиб ётадиган новариқлар ташвишидан холимиз. Ер ости қувурларининг афзаллиги шундаки, ҳар жойда юзага чиқарилган жумракка шланг уланадию, керакли жой суғорилаверади. Шу тахлит ер ҳам, сув ҳам кўп миқдорда тежалади.

Бултур суғориладиган буғдойзорнинг ҳар гектаридан 49 центнердан ҳосил олдик. Бу ютуқ албатта ғаллакорларимиз ишбилармонлиги туфайли қўлга киритилди. Ортиқбой Раззоқов уста ғаллакорларимиздан бири. У Олтинсой қишлоғида туғилиб ўсган, ўқиган, кейин комбайнчи бўлган. «Тараққиёт» совхози ташкил бўлгандан сўнг механизатор, сувчи бўлди. Орада совхоз партия ташкилотига котиблик ҳам қилди. Кейин «Идора иши менга тўғри келмас экан», дея яна далага чиқди. Уч йилдан бери бригадир. Ўтган йили 50 гектарга буғдой эккан эди. Ғалланинг ичида ўсган эмасми, ҳосилдорликни 54 цетнерга етказди. Жами 270 тонна буғдой сотиб, жамоага 47 минг сўм соф фойда келтирди. Совхоз бўйича 470 тонна буғдой етиштирилганлигини ҳисобга оладиган бўлсак, бу оз кўрсаткич эмас. Баъзилар «Ҳа, буларнинг ери яхши», деб таъна қилади. Тўғри, еримиз ёмон эмас, аммо меҳнатимизни инкор этмаслик керак.

Ўтган йилги гап-сўзлардан кейин йил бошиданоқ чигит экмоқчи бўлиб турган 100 гектар еримизга «кўзимизни чирт юмиб» ғалла экдик. Ҳадиксираганимизча бор эдида. Чунки илгарилари ҳам ғалла, ҳам полиз экинглар, деб йил бошида топшириқ берилларди. Аммо кузга келиб, ҳаммаси унутилар, фақат пахта бер дейишарди. Ким пахта режасини бажармаса, пахта майдонини камайтирса жазоланарди. «Йил бошида бошқа гап айтилгандику» деганнинг озғига урилади. Бунга истаганча мисол топилади.

1991 йилда ҳар қалай ўзгариш рўй берди. Йил бошидан нон ташвиши, ун ташвиши бошланди. Вилоят миқёсидаги ҳар бир йиғилишда ғалла масаласи ўртага қўйилди. Март ойида «Яна беш фоиз ерни ғаллага ажратинглар», деган кўрсатма берилди. Лекин айримлар иш ўрнига баҳона излашга ўтиб олди. Биров ортиқча ташвишни хушламади, биров ғалла хўжаликка зарар келтиради, деб ҳисоблади. Баъзилар уруғлик йўқлигини баҳона қилди. Уруғлик бўлса сотиб олишга пули йўқлигини важ этди. Хуллас, ёзда «Ҳар бир оила етарли миқдорда буғдой билан таъминлансин», дейилганда ўзини қаёққа уришини билмай қолган хўжалик раҳбарлари ҳам топилди. Ҳар қалай вилоятимиз ғаллага бой бўлганлиги туфайли озгина ҳаракат қилишиб, ўз аҳолисини дон билан таъминлашди. Лекин Хоразмдан келиб, бизнинг буғдойнинг ҳар килосини икки-уч сўмдан сотиб олгани, уни етказиб боргунча яна қанча сарф-ҳаражат қилинганини ўйласам, ўзингда етиштиришнинг афзаллигини янада чуқурроқ ҳис этаман.

Энг катта ғалабамиз шу бўлдики, биз нон, ун ташвишидан, ваҳимасидан қутилдик. Ҳозир кишилар қачон дўконга ун келаркан, деб йўл пойламайди. Керагича ун торттириб, нон ёпаверадилар.

Ғаллачиликнинг афзаллигига деҳқонлар ишонч ҳосил қилишди. 50 гектар пахта эккан энг илғор бригада ҳам Ортиқбой Раззоқовдай 47 минг сўм соф даромад ололгани йўқ-да! Бундан ташқари, буғдойнинг меҳнати ҳам, ҳаражати ҳам кам. Ёзнинг ўртасидаёқ, унинг ташвишидан қутуласан-да, бемалол бошқа юмуш билан ўралашаверасан.

Биз ўтган йили буғдой билан нафақат ўзимизни таъминладик, балки давлатга ҳам 52 тонна сотдик. «Ударник» совхози 6 тонна, «Жиззахдаштқурилиш» тресті 8 тонна, қўшни «Зарафшон» совхози 52 тонна уруғлик буғдой олди. Айримлар қиммат сотдинг, деб биздан норози бўлишди. Аммо Хоразмдан келиб икки сўмдан олиб туришганда, қандай қилиб арзон сотиш мумкин?! Бозор иқтисодиётининг талаби шу. Қолаверса, ўша буғдойни сотганимиздан сўнг кўп ўтмай харид нархи ҳам икки сўмга чиқди.

Биз маккажўхори ва бедани кўпайтиришга ҳам катта эътибор бераяпмиз. Ўтган йили 250 гектар ерга макка экиб, давлатга ва қўшни хўжаликларга 1200 тонна дон сотдик. Бедамиз эса бу йил саккиз юз гектарга яқинлашиб қолди. Ҳазратқул Суюнов, Зулайҳо Сатторова бошлиқ бригадаларда эски бедазорнинг ҳар гектаридан 90—100 центнердан пичан ўриб олинаяпти.

Ғалла, беда, макканинг афзалликлари фақат улардан олинаётган даромаддагина эмас, балки пахтага нисбатан аҳолининг тинч-осойишта меҳнат қилиши, тан соғлиги, демак, гўшт, сут, ноннинг уйдаги мол-ҳолнинг тўқлиги, мўллигидадир. Худди шу масалалар ғоят кескин бўлиб турган пайтда биз бу муаммони ҳал қилган эканмиз, демак нималардир қилишга улгурганмиз. Бу, фақат бизнинг еримиз яхшилигию шароитимиз қулайлиги туфайли бўлмаса керак. Энг асосийси, биз пахтанинг умумий ҳажмини камайтирганимиз йўқ. Агар хўжалигимиз 1986 йил бошида ташкил топган бўлса, олти йил давомида пахта етиштириш салкам 9 минг тоннага етди, бошқа соҳалар ҳам унутилмади.

Худо назар солмаса, бозорга даллол ҳам бўлолмайсан, деган нақл бор. Демоқчиманки, ҳар ким нимага эришса — ўзидан, ўзининг хулқ-атворидан, қобилиятидан. Ер, шароит, табиат инжиқликлари, сув тақчиллиги — бари иккинчи даражали масала.

1987 йил қўшни хўжалик раҳбарлари: «Сувчи-механизаторларингга бошқалардан кўра кўп маош бераяпсан», деб бизни койишди. Аммо ўз билганимиздан қолмадик. Сал ўтмай, ҳар ким ўзини ўзи пул билан таъминласин, деган гап чиқди ва биз аввал бошдан тўғри йўл тутганимиз маълум бўлди. Биз кўп маош берганимиз туфайли ҳосилдорлик ҳам кўп бўлди, даромадимиз ҳам ошиб борди.

1991 йил якуни бўйича ҳар сувчи ўрта ҳисобда 7 минг сўм даромад қилди. Албатта, бу ҳозирги кунда катта пул эмас, аммо бошқаларга солиштирилса чакки кўрсаткичмас!

Ҳазратқул БЎРОНОВ,
Зарбдор районидаги «Тараққиёт» давлат хўжалиги директори.

Анвар АБДУРАСУЛОВ,
бош ҳосилот.

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР

ПРЕЗИДЕНТ НИЁЗОВ—ПРЕЗИДЕНТЛИККА НОМЗОД

Шу йил 21 июнда Туркманистонда Президентлик сайлови ўтказилади.

Ашгабодда бўлиб ўтган Республика Мажлиси (парламенти) сессиясида шундай қарорга келинди. Президентликка номзод этиб Туркманистоннинг ҳозирги Прзезиденти С. Ниёзов кўрсатилди.

«УЧЧОВИЯМ—ОТИЛСИН...»

«М. Горбачев, Б. Ельцин ва АҚШ Президенти Ж. Буш ўлимга маҳкум этилсин...»

«Российская свобода» партиясининг раиси Иван Богачёвнинг квартирасида бўлиб ўтган «суд жараёнида» шундай «ҳукм» чиқарилди. Юқорида номлари зикр этилган сиёсатчилар «Россияни нобуд қилиш мақсадида тузишган фитналари учун» ҳам энг олий жазога «тортилди», дея хабар беради ИМА-Пресс агентлиги.

«КАСТРО ТУЗУМИГА ҚАРШИ КУРАШИНГ!»

дея даъват қилди КГБнинг истеъфодаги генерали Олег Калугин Пуэрто-Рикадаги чиқишларидан бирида.

Собиқ СССР халқ ноиби О. Калугин Жанубий Америкаға сафари давомида Куба ва унинг доҳийси ҳақида яна шундай деди: «Борди-ю кураш олиб борилмаса ҳам у мамлакатдаги коммунистик сиёсат 2—3 йилда ўз-ўзидан қулайди».

ОҚБИЛАКЛАР КЎЧИРИБ ЮБОРИЛАДИ

«Собиқ партия раҳбарларига қачонгача имтиёзлар кўрсатасизлар, бўлди-да энди!»

Албания халқининг ушбу талабини ҳукумат, ниҳоят ҳисобга олди ва бу хусусда махсус қарор чиқарди. Унга биноан собиқ партия раҳбарлари ҳамда уларнинг оилалари Тирананинг жаннатмакон гўшаси — «Таъқиқланган шаҳарча»дан бошқа жойга кўчирилади.

ТАНГА—ҚОЗОҒИСТОН ПУЛИ, «ПАНДА»—МАШИНАСИ

Шу яқин кунда Қозоғистон ўз миллий валютасига эга бўлади.

Янги пул бирлиги танга деб аталган. Аммо шуниям таъкидлаш керакки, рубль ҳам ишлатилаверади. Шунингдек, қозоғистонликлар Япония ва Италия билан ҳамкорликда автомобиль заводи ҳам қуришаяпти. У йилига 300 мингта кичик тиражли «Панда» ва 20 мингта юк машинаси чиқаради.

ЛЕНИН ОРДЕНИ ҚАНЧА ТУРАДИ?

Қозондан Вильнюсга учаётган йўловчининг жомадонидан 17 та Ленин ордени топилди.

Уни милиция пунктига олиб бориб сўроқ қилишди. «Уларни бозордан арзон-гаровга сотиб олдим, бизда эса...» — йўловчи шоша-пиша чўнтагидан маҳаллий газета чиқарди. Унда ёзилишича Вильнюсда Ленин ордени 30 минг тураркан!

ТУРКИЙЗАБОН ЖУРНАЛИСТЛАР АНЖУМАНИ

Олмаотада уч кун давомида «Ҳозирги ўзгарувчан дунёда туркийзабонлар матбуоти» мавзуида конференция ўтказилди.

Ушбу халқаро анжуманда Ўрта Осиё давлатлари, шунингдек АҚШ, Голландия, Канада, Хитой, Туркия, Франция, Олмония ва бошқа давлатларнинг матбуот ходимлари иштирок этишди. Йиғинда миллий қадриятларга ниҳоятда эҳтиёткорлик билан ёндошиш кераклиги ҳақидаги муаммога ҳам катта ўрин берилди.

ИККИ ЭРГА БИР ХОТИН

Америкалик Жоржиянинг икки эри бор: бири — Клив, иккинчиси — Кит.

Ака-ука Клив ва Кит Оуэнлар эгизаклар. Улар ёшлигиданоқ бири-иккинчисидан ажралмасди — ҳамма жойга бирга боришар, ҳатто бир стакандан сув ичишарди. Улар Жоржияни бир кўришдаёқ севиб қолишувди. Ва мана 33 йилдирки учови аҳил-иноқ бўлиб яшаяпти.

МАЙМУНЛАРГА ҲАМ ПУЛ КЕРАК ЭКАН-ЕЙ

Ҳиндистонда маймунлар одамлардан суллоҳлик билан пул талаб қилишмоқда.

Илгарилари ҳиндлар «тиланчи» маймунларга нон бериб қутулишарди. Эндиликда танга олишмаса, йўловчиларни жон-ҳолига қўйишмайди. Пулни олишгач, тўғри бозорга мевафурушларнинг олдига боришади... «Бозор иқтисодиёти-да, нима ҳам дердик». Шундай хулоса ясаган ушбу ахборотга Болгариянинг «Орбита» рўзномаси.

ХУДО КЎРСАТМАСИН!

Ростов-Дон шаҳрида икки бошли, уч қўлли бола туғилди.

«Вечерний Ростов» рўзномасининг изоҳ беришича, ушбу даҳшатли воқеанинг бош сабабчиси шаҳарда экологик аҳволнинг ўта бузилгани экан.

• *Бизнинг мусоҳаба*

АНЪАНАГА СОДИҚЛИК

Тошкент вилояти хўжаликларида пилладан юқори ҳосил олиш анъана ҳисобланади. Кўкламги об-ҳаво инжиқ келган бу йилги шароитда ҳам улар яхши удумга содиқ қолиш ниятида ипак қурти парваришини поёнига етказишмоқда.

Мухбиримиз вилоят пиллачилик бирлашмасининг бош агрономи Абдураҳим АЗИЗОВ билан учрашиб, тармоқдаги айрим муаммолар, галдаги вазифалар хусусида суҳбатлашди.

— Абдураҳим Шукурович, сиз ушбу тармоқда қарийб ўттиз йилдан бери меҳнат қилар экансиз. Ҳозирги бозор иқтисодиёти шароитида пиллакорлар, умуман пиллачилик тармоғи меҳнаткашлари олдида қандай ноанъанавий муаммолар, тўсиқлар пайдо бўлмоқда! Уларни бартараф этиш йўллари борми!

— Аввало шуни таъкидлаш жоизки, аслида ипак қурти боқиш, пилла етиштириш, одамларга ипак либослар кийдириш хайрли, савобли иш бўлса-да, соҳадаги юмушлар ҳар доим сермашаққат меҳнат турларидан бўлиб келган. Масалан, вилоятимизда боқиладиган 35 минг қути ипак қуртининг деярли ҳаммаси давлат ва жамоа хўжаликлари аъзоларининг хонадонларида парваришланади. Демак, ана шу хонадонларнинг оила аъзолари бир ой давомида ноқулайликларни зиммаларига олиб, кечани кеча, кундузни кундуз демай ипак қуртини ўйлайдилар, унга қарайдилар. Етиштирилган ҳосилни бирма-бир териб олиб, кўз қорачиғидай асраб, давлатга топширадилар. Пировардида эса ҳозирги куннинг нарх-наволари, талабларидан келиб чиқилса, арзимаган миқдорда даромад олинади. Ўртача юз килограмм пилла топширган оила бюджетига атиги 1200—1300 сўм маблағ тушади. Бунга сабаб, бир томондан, пиллачиликда ишлатиладиган кўп нарсалар — қоғоз, ўтин-кўмир, темир, транспорт ҳаражатлари ва бошқаларнинг нархи олдингига нисбатан 50—100 баравар ошиб кетган бўлса, иккинчидан, пилла харид нархининг ҳозир бор-йўғи 1,7 баравар кўтарилганидир. Бир кило биринчи нав пилланинг харид нархи 45 сўм, таннархи эса 70—80 сўмга тушади. Ўтган йили 2—3 миллион сўм зарар кўрилди, бу йил, билмадим...

Бу ўз навбатида одамлардан ипак қурти боқишга бўлган қизиқишни пасайтириб юборди. Вилоятдаги пилла етиштириш билан шуғулланадиган 180 дан зиёд хўжаликдан 11 таси бу йил ҳатто пиллахоналар билан шартнома тузмади. Хўжаликларда хонадонларга ипак қурти тарқатиш анча қийинлик билан ўтди.

Аҳволни яхшилаш учун нималар қилиш керак? Биринчи навбатда давлат харид нархлари масаласини яна бир бор кўриб чиқиш лозим. Сўнгра, солиқлар масаласини мувофиқлаштириш керак. Яъни ҳозир пиллакорларнинг меҳнат ҳақидан тўланадиган 40 фоиз ва давлатга маҳсулот сотишдан чегириладиган 30 фоиз солиқларнинг мақсадга мувофиқлиги ўрганиб чиқилса яхши бўларди. Ўтган йили режа бўйича етиштирилган ҳосилнинг беш фоизи ва режадан ортиқ қисмини хўжаликлар ихтиёрида қолдиришга қарор қилинган эди. Бу яхши натижалар берди. Куни кеча республика ҳукумати бу кўрсаткични 25 фоизга етказиш масаласини ҳал қилди. Бу айни муддао. Бироқ янада дадилроқ қадам қўйилса, яъни пиллага давлат буюртмаси кўпи билан 50 фоиздан иборат қилиб белгиланса, натижада хўжаликларнинг, хонадонларнинг ипак қурти боқишдан манфаатдорлиги кескин оширилган бўлур эди.

Кўп йиллик иш тажрибамга асосланиб яна шуни айтмоқчи эдимки, ҳозирги бозор шароитларидан келиб чиқиб пиллачилик корхоналари ҳуқуқларининг бирмунча кенгайтирилиши ҳам соҳада юзага келаётган муаммоларнинг ўз вақтида ижобий ҳал қилинишида муҳим аҳамият касб этиши мумкин. Корхоналаримиз пиллани чувиш, тўқиш машиналари, дастгоҳлари билан жиҳозланса, пиллани ўзимизда қайта ишлаб, ипак ҳолига келтириб, тайёр маҳсулотни сотишимиз мумкин. Қолаверса, пиллани жаҳон бозорига чиқариб сотиш ҳуқуқи ҳам ҳозирча бизда эмас, балки иккиламчи, воситачи ташкилотлар зиммасида.

— Вилоятда ўтган йили 1900 тонна кумуш тола тайёрланган эди, бу йилги режа эса 1850 тонна. Лекин об-ҳаво айни шу пилла мавсумида оғир бўлиб турибди...

— Хавотирингиз ўринли. Ҳақиқатан ҳам ёғингарчилик кўплиги, ҳаво салқинлиги пиллакорларимиз олдига янги тўсиқлар қўймоқда. Лекин шунга қарамай ҳосил ҳар йилгидан кам бўлмайди. Хўжаликлар ҳам, мутахассисларимиз ва захматкаш пиллакорларимиз фидокорона меҳнат эвазига режани қоплайдиган даражада ҳосил етиштириш учун ғайрат-шижоатларини аямаяптилар, барча имкониятлар ишга солинмоқда. Озуқа базаси мустаҳкамланди. Бу йил ипак қуртининг янги, серҳосил навларини кўпроқ қўллашга эътибор берилди. Районлаштирилган Титрогибрид — 3 дурагайи билан бир қаторда Андижон — 1, Фарғона, Барака навлари боқилмоқда. Уларнинг технология кўрсаткичлари яхши, кўпроқ ипак толаси беради. Пилла сифатининг яхши бўлиши асосан қурт боқиладиган хоналардаги иссиқлик, намлик, ҳаво алмашинувининг мўътадил бўлишига боғлиқ. Ана шундай гидротермик шароит яратиш учун хўжалик раҳбарлари, мутахассислар пиллакорларни зарур ўтин-кўмир билан таъминлаб туришибди.

Умуман, ҳозир вилоятимиздаги тоғолди районларидан бошқа районларда ипак қурти тўртинчи ва бешинчи ёшда парвариш қилинаяпти, Занги ота, Чиноз районларида эса пилла ўрашга киришилди.

Пиллахоналар янги ҳосилни қабул қилиб олишга шай. 36 та пилла қуритиш, 100 та пилла қобиғидаги ипак миқдорини аниқловчи мосламалар таъмирланиб, ишлатишга тайёрлаб қўйилди.

Суҳбатдош:
Тўрабек ИСКАНДАРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ҚОНУНИ

ЛОЙИҲА

БИРЖАЛАР ВА БИРЖА ФАОЛИЯТИ ТЎҒРИСИДА

Ушбу Қонун биржалар ташкил этиш ва биржа фаолиятини ҳуқуқий бошқариш тартибини белгилайди.

Биржа фаолияти ушбу Қонун, «Ўзбекистон Республикасидаги корхоналар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни, Ўзбекистон Республикасининг бошқа қонун ҳужжатлари билан, Қорақалпоғистон Республикаси ҳудудида эса Қорақалпоғистон Республикасининг қонунлари билан ҳам тартибга солиб турилади.

I БЎЛИМ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1- модда. Биржа тушунчаси

Биржа — жойлашган манзили ва савдо-сотиқ ўтказиш қоидаларининг муқимлиги шароитида товарлар билан улгуржи савдо қилиш учун шарт-шароитлар яратадиган ташкилотдир.

2-модда. Биржа фаолияти тушунчаси

Биржа фаолияти — товарларга бўлган талаб ва уларни таклиф қилишнинг аниқ нисбатларини аниқлаш ҳамда шуни ҳисобга олган ҳолда нарх-навони шакллантириш асосида товарларнинг улгуржи бозорини вужудга келтиришга қаратилган ҳаракатларнинг мажмуидан иборатдир.

3-модда. Биржа фаолиятининг объектлари

1. Товарлар (ишлаб чиқариш воситалари, истеъмол буюмлари), хизматлар, маҳсулот етказиб беришга доир шартнома ва битимлар, кўчар ва кўчмас мол-мулк, молиявий ҳуқуқлар, қонунан муомалага чиқарилган қимматбаҳо қоғозлар, қимматбаҳо металлар, валюта маблағлари, интеллектуал бойлик (илмий ечимлар, лойиҳа-техника, лойиҳа ва конструкторлик ечимлари, кашфиёт ва ихтиролар, адабиёт ва санъат асарлари ҳамда шу кабилар) биржа фаолиятининг объектлари ҳисобланади.

2. Ер, ер ости бойликлари, сувлар, рўйхати Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан белгилаб қўйиладиган бошқа табиий ресурслар, маданият ва тарихга доир миллий бойликлар, улардан фойдаланиш ҳуқуқи биржа фаолиятининг объекти бўлиши мумкин эмас.

4-модда. Биржа фаолиятининг субъектлари

Корхоналар, ташкилотлар, бирлашмалар, кооперативлар, қўшма корхоналар, шу жумладан чет эл капитали иштирокидаги қўшма корхоналар, брокерлик ва дилерлик фирмалари (идоралари), брокерлар, дилерлар, шунингдек бошқа юридик ва жисмоний шахслар, шу жумладан чет эл юридик ва жисмоний шахслари биржа фаолиятининг субъектлари ҳисобланади.

II БЎЛИМ. БИРЖАНИ ТАЪСИС ЭТИШ ВА УНИНГ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ

5-модда. Биржани таъсис этиш ва тугатиш

1. Биржа юридик шахслар томонидан ҳам, шунингдек жисмоний шахслар томонидан ҳам, хусусан чет эл юридик шахслари ва фуқаролари томонидан улар ўртасидаги ихтиёрий келишув асосида таъсис этилади. Биржани таъсис этиш таъсис шартномаси билан расмийлаштирилиб, унда биржа вазифалари ва фаолиятининг соҳаси, биржа муассисларининг таркиби, устав фондининг миқдори, ҳар бир муассиснинг устав фондидаги улуши, улуш киритиш муддатлари ва тартиби кўрсатилади.

2. Бир муассиснинг устав фондидаги улуши 10 фоиздан ортиқ бўлиши мумкин эмас.

3. Қуйидагилар:

давлат ҳокимияти ва бошқарувининг олий ҳамда маҳаллий идоралари;

банклар ва кредит муассасалари;

суғурта ва инвестиция компаниялари ҳамда жамғармалари;

жамоат, диний ва хайрия бирлашмалари (ташкилотлари) ҳамда жамғармалари;

қонунларга кўра тадбиркорлик фаолияти билан шуғуллана олмайдиган жисмоний шахслар биржа муассислари бўлиши мумкин эмас.

4. Биржа белгиланган тартибда рўйхатдан ўтиб, биржа савдо-сотиғини ташкил этиш ҳуқуқини берувчи лицензия олганидан кейингина биржа савдо-сотиғи ўтказиш ҳуқуқини қўлга киритади.

5. Биржа ўз аъзоларининг умумий йиғилиши қарорига мувофиқ, шунингдек ҳакамлик суди қарори билан Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларида кўзда тутилган тартибда ва шароитларда тугатилиши мумкин.

6-модда. Биржани ташкил қилиш шакллари

Биржалар акциядор жамиятлар (очиқ ёки ёпиқ хилдаги), масъулияти чекланган жамиятлар, хўжалик жамиятлари кўринишида ва бошқа шаклдаги уюшмалар тарзида тузилиши мумкин.

7-модда. Биржа турлари

1. Биржа фаолиятининг объектига қараб биржалар:

товар биржалари, шу жумладан универсал ва ихтисослаштирилган биржалар;

фонд биржалари, шу жумладан валюта биржалари;

товар-фонд биржалари бўлиши мумкин.

2. Фонд ва валюта биржалари, товар-фонд биржаларининг фонд бўлимлари фаолиятининг ўзига хос жиҳатлари махсус қонунлар билан тартибга солинади.

8-модда. Биржаларнинг иттифоқлари, уюшмалари

1. Биржалар ўз фаолиятларини мувофиқлаштириб бориш, биржа ҳаракатини ривожлантиришга оид бошқа масалаларни ҳал этиш мақсадида иттифоқлар, уюшмалар ва бошқа бирлашмаларга бирлашиши мумкин.

2. Биржа савдо-сотиғида рақобатга барҳам бериш ёки уни чеклаб қўйиш мақсадида биржаларнинг бирлашиши тақиқланади ҳамда шу йўсиндаги битимлари ва ҳаракатлари ҳақиқий эмас, деб эътироф этилади.

9-модда. Биржанинг фаолият соҳаси

1. Биржа бевосита биржа савдо-сотиғини ташкил этиш ва тартибга солиб туришга тааллуқли фаолият билан шуғулланишга ҳақлидир. Ушбу модданинг 2 ва 3-бандларида назарда тутилган фаолиятлар бундан мустасно.

2. Биржа бевосита биржа савдо-сотиғини ташкил этишга тааллуқли бўлмаган олди-сотди, тижорат-воситачилик ва бошқа фаолият билан шуғулланиши мумкин эмас. Биржа аъзоси бўлган юридик ва жисмоний шахсларга бу чеклашнинг дахли йўқ.

3. Башарти, корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар ўз олдиларига ушбу Қонуннинг 1 ва 2-моддаларида назарда тутилган фаолият билан шуғулланишни мақсад қилиб қўймаган бўлса, бу корхоналар, муассасалар ва ташкилотларга пул қўйиш, уларнинг улуши (пайи)ни, акцияларини сотиб олишга биржа ҳақли эмас.

10-модда. Биржа бошқаруви идоралари

1. Биржа аъзоларининг умумий йиғилиши биржа бошқарувининг олий идорасидир.

2. Биржа аъзоларининг умумий йиғилиши оралиғидаги даврда уни биржа қўмитаси (биржа кенгаши) бошқаради.

3. Давлат ҳокимияти ва бошқаруви идораларининг раҳбарлари биржа қўмитаси (биржа кенгаши) таркибига сайланишлари мумкин эмас.

4. Биржанинг назорат қилувчи идораси назорат (тафтиш) комиссиядир.

5. Биржа қўмитаси (биржа кенгаши)ни, унинг бошқарувини, назорат (тафтиш) комиссиясини биржа аъзоларининг умумий йиғилиши сайлайди. Уларнинг ваколатлари ушбу Қонун ҳамда биржа уставида белгилаб берилади.

6. Биржани бошқариш ҳамда унинг вазифаларни бажаришини таъминлаш учун биржа аъзоларининг умумий йиғилиши тасдиқлаган қоидалар асосида иш олиб борувчи ижрочи дирекция ва махсус бўлинмалар вужудга келтирилади.

11-модда. Биржа устави

Биржа ўз фаолиятини муассислар тасдиқлайдиган Устав асосида амалга оширади.

Биржанинг Уставида:

биржанинг номи ва тури;

биржа фаолияти соҳаси ва мақсади;

биржанинг манзили;

устав фондининг миқдори, муассислар томонидан фондга улушлар киритишнинг тартиби ва муддатлари;

фойдани (даромадни) тақсимлаш ва эҳтимол тутилган зарарларни қоплаш тартиби;

биржа муассислари ва аъзоларининг мулкий жавобгарлиги;

биржани бошқариш идоралари, уларни ташкил этиш тартиби ва уларнинг ваколатлари;

биржа савдо-сотиғи қоидаларини ишлаб чиқиш ва қабул этиш тартиби, битимларни рўйхатга олиш ва улар юзасидан ҳисоб-китоб қилиш тартиби;

биржа аъзолигига қабул қилиш, аъзоликни вақтинча тўхтатиб туриш ва тўхтатиш тартиби, биржа аъзоларининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари;

ҳисоб-китоб юритиш, ҳисобот бериш, биржа фаолияти устидан назорат қилиш тартиби;

биржани қайта ташкил этиш ва тугатиш тартиби белгилаб берилиши керак.

Уставда биржа тузишга ва унинг фаолиятига дахлдор бошқа қоидалар ҳам назарда тутилиши мумкин.

12-модда. Биржанинг ҳуқуқлари ва вазифалари

1. Биржа:

ушбу Қонун ва биржа Устави асосида биржа савдо-сотиғи қоидаларини қабул қилиш ва бу қоидаларнинг биржа савдо-сотиғи барча иштирокчилари томонидан ижро этилишини талаб қилиш;

биржа аъзолари ва мижозлари учун кириш, аъзолик бадаллари ҳамда бошқа бадаллар белгилаш;

биржа кўрсатаётган хизматлар учун ҳақ ундириш;

бошқа биржалар билан биржалараро битимлар тузиш;

бошқа биржаларда ўз вакилларига эга бўлиш;

биржа бюллетени, маълумотномалар, тарғибот ва бошқа нашрларини чоп этиш ҳуқуқига эга.

Биржа юридик шахс ҳуқуқига эга бўлган шуъба ташкилотлар, филиаллар ва бошқа алоҳида бўлинмалар ташкил этиши мумкин.

Биржа биржа инфраструктурасини таркиб топтирувчи корхоналар ва ташкилотларнинг муассиси бўлиши мумкин.

2. Биржа:

биржа савдо-сотиғи ўтказиш учун шароит яратиб бериши;

биржа операцияларини тартибга солиб бориши;

биржада оборотга қўйилган молларга бўлган талаб ва таклифлар нисбати асосида баҳоларни бошқариб туриши;

биржа аъзолари ва мижозларига ташкилий йўсиндаги ҳамда бошқа хил хизматлар кўрсатиши,

бозор конъюктураси билан боғлиқ ахборотларни тўплаши, қайта ишлаши ва тарқатиши шарт.

13-модда. Биржа мол-мулки

1. Биржа мол-мулки асосий ва оборот маблағларидан, шунингдек ўзга фондлардан, биржанинг эгалик ҳуқуқида бўлган бошқа мол-мулклардан иборат бўлади.

Биржанинг асосий воситаларини биржага қатнашчилар таъсис пайлари ва кириш бадаллари ҳисобига мулк қилиб ёки ижарага берадилар, шунингдек биржа ўз фаолияти эвазига оладиган даромадлар ҳисобидан мулк сифатида сотиб олади.

Биржанинг молиявий маблағлари ўз қатнашчилари ва аъзоларидан биржа битимларини рўйхатдан ўтказишдан келадиган тушумлардан, қимматбаҳо қоғозлар, маслаҳат, ахборот беришдан ва шартнома асосида ўзга хизматлар кўрсатишдан, шунингдек мол-мулкни сотиш ёки ижарага беришдан тушадиган, шунингдек қонунларга, биржанинг мақсад ва вазифаларига зид бўлмаган бошқа хўжалик фаолиятидан келадиган даромадлардан ташкил топади.

2. Биржанинг мол-мулки унга мулк эгаси ҳуқуқида тегишлидир.

3. Биржа мол-мулкидан фойдаланиш тартибини биржа аъзоларининг умумий йиғилиши белгилаб беради.

4. Давлат биржанинг мулкий ҳуқуқлари муҳофаза қилинишини кафолатлайди. Қонунда назарда тутилганидан бўлак ҳолларда биржа мол-мулкининг тортиб олинишига йўл қўйилмайди.

Биржанинг мулкий ҳуқуқларини бузиш, фаолиятига қонунга хилоф равишда аралашиш оқибатида биржага етказилган зарарлар белгиланган тартибда қопланади.

14-модда. Биржа аъзолари

1. Биржанинг Устав сармоясида иштирок этувчи (муассис) ёҳуд биржа мол-мулкига ўзга бадаллар киритувчи, шунингдек брокерлик ўринларини сотиб олувчи жисмоний ёки юридик шахслар (ушбу модданинг 2-бандида санаб ўтилганлар бундан мустасно) биржа аъзолари ҳисобланади.

2. Қуйидагилар:

ушбу ёки бошқа бир биржанинг хизматчилари;

раҳбарлари (раҳбарларининг ўринбосарлари ёки филиалларининг ва бошқа алоҳида бўлинмаларининг раҳбарлари), ушбу биржанинг хизматчиси бўлган корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар;

давлат ҳокимияти ва бошқарувининг олий ҳамда маҳаллий идоралари;

банклар ва кредит муассасалари (айни чоғда булар фонд ва валюта биржаларининг, товар-фонд биржалари фонд бўлимларининг аъзоси бўлиши мумкин);

жамоат, диний ва хайрия бирлашмалари (ташкилотлари) ва жамғармалари;

қонунларга кўра тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиши мумкин бўлмаган жисмоний шахслар биржа аъзолари бўлиши мумкин эмас.

3. Брокерлик ўринларининг эгалари биржада тузилган битимларни рўйхатдан ўтказиш орқали бу брокерлик ўринларини юридик ва жисмоний шахсларга ижарага бериш ҳамда сотиш ҳуқуқига эгадирлар.

15-модда. Биржа аъзоларининг ҳуқуқлари ва вазифалари

1. Биржа аъзоси ўзи ёки ўз вакили орқали:

биржада биржа операцияларини амалга ошириш ва бунинг учун ширинкома олиш;

биржа фаолиятига доир масалаларни ҳал этишда қатнашиш, унинг раҳбар идораларига сайлаш ва сайланиш;

пай (улуш) ёки кириш бадали тўловидан келиб чиқадиган барча ваколатларни амалга ошириш;

биржанинг барча хизматларидан фойдаланиш ҳуқуқига эга.

2. Биржа аъзоси:

ушбу Қонуннинг талабларига, биржа уставига, биржа савдо-сотиғи қоидасига, биржа аъзоларининг умумий йиғилиши ва биржа қўмитаси (биржа кенгаши) қарорларига амал қилиши;

аъзолик бадалларини вақтида тўлаб туриши;

биржа операциялари олиб бориши ва улар юзасидан биржа савдо-сотиғи қоидаларига мувофиқ ҳисоб-китоб қилиши;

тузилаётган битимларнинг ҳисобини юритиши;

ўзининг молиявий аҳволидаги ўзгаришлардан биржа қўмитасини (биржа кенгашини) вақтида хабардор этиши;

биржани назорат этувчи идораларга зарур ахборотлар тақдим этиши;

биржа фаолиятига тааллуқли тижорат сири бўлган маълумотларни ошкор этмаслиги шарт.

III БЎЛИМ. БИРЖА ФАОЛИЯТИ

16-модда. Биржа фаолиятининг асосий қоидалари

Биржа фаолияти:

ўтказиладиган жойи ва вақтини олдиндан белгилаб туриб, маълум тартиб ва қоидалар белгилаш йўли билан биржа савдо-сотиғи самарадорлигини таъминлаш;

биржа товарлари бозорини шакллантириш;

талаб ва таклиф ўртасидаги нисбат асосида эркин равишда юзага келадиган бозор нархларини қўллаш;

савдо-сотиқни ошкора ва омма олдида ўтказиш;

биржа битимларини тасдиқланган қоидаларга мувофиқ эркин равишда тузиш ва бу битимларни рўйхатдан ўтказиш;

товарларнинг нархини белгилаш ва уни эълон қилиш;

яккаҳокимликка қарши курашга доир қонунларга риоя этиш қоидалари асосида амалга оширилади.

17-модда. Биржа савдо-сотиғи қатнашчилари

1. Биржа аъзолари, биржа воситачилари, шунингдек биржа мижозлари биржа савдо-сотиғининг қатнашчиси бўлишлари мумкин.

2. Биржа савдо-сотиғида биржа воситачилик-брокерлик ва дилерлик идоралари (фирмалари), брокерлар ва дилерларгина воситачилик қиладилар.

3. Биржа аъзоси бўлмаган чет эл юридик ва жисмоний шахслари биржа савдо-сотиғида фақат биржа воситачилари орқалигина қатнашишлари мумкин.

18-модда. Биржа аъзоларининг биржа савдо-сотиғидаги иштироки

1. Биржа аъзоси бўлган брокерлик фирмалари (идоралари) билан мустақил брокерлар биржа савдо-сотиғини бевосита ўз номларидан ва ўз ҳисобларидан ёки мижоз номидан ва унинг ҳисобига амалга оширадилар.

2. Брокерлик фирмалари (идоралари) ёки мустақил брокерлар ҳисобланмайдиган биржа аъзолари биржа савдо-сотиғида:

бевосита ўз номларидан, бор моллар савдосида, тамомила ўз ҳисобларидан, биржа воситачилиги ҳуқуқисиз;

ташкил этиладиган брокерлик фирмалари(идоралари) орқали;

мазкур биржада фаолият олиб бораётган брокерлик фирмалари (идоралари) ва мустақил брокерлар билан тузиладиган шартнома асосида қатнашадилар.

19-модда. Биржа савдо-сотиғи мижозлари

1. Биржа савдо-сотиғи мижозлари деганда биржа аъзоси бўлмаган ва биржа таъсис ҳужжатларига мувофиқ биржа битимлари тузиш ҳуқуқига эга бўлган юридик ва жисмоний шахслар тушунилади.

2. Доимий мижоз бўлган брокерлик фирмалари (идоралари) ёки мустақил брокерлар биржа аъзолари учун ушбу Қонунда белгилаб қўйилган тартиб ва шартларда, ушбу модданинг 3 ва 4-бандларида назарда тутилган хусусиятларни ҳисобга олган ҳолда биржа воситачилигини амалга оширадилар.

3. Доимий мижозлар устав сармоясини шакллантиришда ва биржани бошқаришда қатнашмайдилар.

Доимий мижозлар биржа кўрсатадиган хизматлардан фойдаланадилар ва биржа савдо-сотиғида қатнашганлик учун биржа бошқарув идораси белгилаб берган миқдорда ҳақ тўлашлари шарт.

4. Доимий мижозларнинг сони биржа аъзолари умумий миқдорининг ўттиз фоизидан ортиб кетмаслиги лозим.

5. Бир галги мижозлар ўз номларидан ва ўз ҳисобларидан бор молларгагина битим тузиш ҳуқуқига эга.

20-модда. Биржа савдо-сотиғи қоидалари

1. Биржа савдо-сотиғи қоидалари биржани бошқариш олий идораси томонидан тасдиқланиб, биржа савдо-сотиғини юритиш, биржа операцияларини амалга ошириш ва низоларни ҳал этиш тартиботидан иборат бўлади.

2. Биржа савдо-сотиғи қоидаларида:

биржада амалга ошириладиган биржа операцияларининг турлари;

биржа савдо-сотиғи иштирокчиларининг таркиби ва уларга қўйиладиган талабларнинг мажмуи;

биржа операцияларини амалга ошириш ва рўйхатдан ўтказиш тартиби;

биржа хизматидан фойдаланганлик учун тўловларни белгилаш тартиби ва бу тўловларнинг миқдори;

биржа қатнашчилари ва ходимларининг биржа савдо-сотиғи қоидаларини бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун жавобгарлиги;

биржа бошқарув идоралари белгилаб берадиган бошқа қоидалар акс эттирилиши шарт.

3. Биржа қоидалари:

нарх-навонинг ўзгаришига таъсир кўрсатиш мақсадида бир шахс томонидан бевосита ёки сохта шахслар орқали молларни (битимларни) олди-сотди қилишни;

биржа савдо-сотиғи қатнашчиларининг келишиб туриб биржадаги кундалик нарх-навони ўзгартириш ёки белгилаб бериш мақсадида қилинган ёҳуд шундай оқибатга олиб келиши мумкин бўлган ҳар қандай хатти-ҳаракатлар содир этишни;

конъюктурани сунъий равишда ўзгартиришга олиб келиши мумкин бўлган сохта маълумотлар тарқатишни манъ этади.

21-модда. Биржа операциялари

1. Муайян биржада оборотга тақдим этилган товарлар олди-сотдиси бўйича биржа воситачилари ўртасида тузилган, биржа савдо-сотиғи қоидаларига мувофиқ амалга оширилган ва белгиланган тартибда биржада рўйхатдан ўтказилган битимлар биржа (брокерлик ёки дилерлик) операциялари деб эътироф этилади.

2. Биржада рўйхатга олинган битимлар нотариал идорада тасдиқланмайди.

3. Биржа битимининг мазмуни (молнинг номи, сони, нархи, ижро ўрни ва муддатидан бўлак) ошкор этилмайди. Бу хусусдаги маълумотлар тергов ва суд идораларининг талаби билангина тақдим этилиши мумкин.

4. Битим биржада рўйхатдан ўтказилган вақтдан эътиборан тузилган ҳисобланади.

5. Биржа битимлари биржа номидан ва унинг ҳисобига тузилиши мумкин эмас.

22-модда. Биржа битими турлари

Биржаларда:

бор товарларнинг олди-сотди битимлари, шу жумладан товарларни дарҳол бериб юбориш ёки етказиб бериш ёҳуд товарга эгалик қилиш ҳуқуқини берувчи ҳужжатларни беришни ҳам кўзда тутувчи олди-сотди битимлари;

форвард битимлар, яъни бор товарни етказиб бериш муддатларини кечиктирган ҳолда харид қилиш ва сотиш битимлари;

фьючерс битимлар, яъни стандарт контрактларнинг олди-сотди битимлари;

опцион битимлар, яъни товарларни ёки товарлар етказиб бериш контрактларини белгиланган нархлар бўйича келгусида харид қилиб олиш ёки сотиш ҳуқуқларининг олди-сотди битимлари;

биржа савдо-сотиғи қоидаларида назарда тутилган товарлар, контрактлар ёки ҳуқуқларни харид қилиш ва сотишга доир бошқа битимлар тузилиши мумкин.

23-модда. Биржа савдоси кафолатлари

Форвард ва фьючерс битимлар ҳамда опционлар савдосини амалга оширувчи биржа ўзининг ҳисоб-китоб (клиринг) марказлари орқали битимлар ижроси кафолатини таъминлаши шарт.

24-модда. Биржада товар экспертизаси

Биржа савдо-сотиқ қатнашчисининг талабига кўра биржа олди-сотди орқали реализация қилинадиган бор моллар сифатининг экспертизасини ташкил этиши шарт.

25-модда. Ҳисоб-китоб ва ҳисобот.

Биржа ўз фаолияти натижаларининг илдам ҳисобини ва бухгалтерия ҳисобини юритади, шунингдек амалдаги қонунларда белгилаб берилган тартибда статистика ҳисоботи бериб боради.

Биржанинг давлат статистика ҳисоботини бузиб кўрсатишда айбдор бўлган мансабдор шахслари бунинг учун қонунларда белгиланган тарзда маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиладилар.

IV БЎЛИМ. БИРЖА ФАОЛИЯТИНИ ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ТАРТИБГА СОЛИШ

26-модда. Биржа фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш

Биржа фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш:

биржани давлат рўйхатидан ўтказиш;

лицензиялар бериш;

биржа фаолиятини солиқ солиш билан бошқариш;

биржага доир қонунларга риоя этилиши устидан назорат қилиш йўли билан амалга оширилади.

27-модда. Биржани давлат рўйхатидан ўтказиш

1. Биржани давлат рўйхатидан ўтказишни Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги амалга оширади.

2. Биржани қайта рўйхатдан ўтказиш унинг таъсис ҳужжатлари: таъсис шартномаси ва устави ўзгаргани тақдирдагина амалга оширилади. Бошқа ҳолларда биржани қайта рўйхатдан ўтказишга йўл қўйилмайди.

3. Асоссиз равишда рўйхатдан ўтказишни рад этиш устидан судга шикоят қилиниши мумкин.

28-модда. Биржа фаолиятига лицензия бериш

Биржа фаолиятига лицензия бериш давлат рўйхатидан ўтказилгандан кейингина амалга оширилади.

Биржа фаолиятига лицензия бериш тартибини Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси белгилаб беради.

29-модда. Биржа фаолиятини солиқ солиш йўли билан тартибга солиш

1. Биржа фаолиятини солиқ солиш йўли билан тартибга солиб туриш «Корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлардан олинадиган солиқлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига мувофиқ амалга оширилади.

2. Солиқлар тўланганидан кейин қолган даромаддан биржа муассислари қарори асосида унинг уставига мувофиқ фойдаланилади.

30-модда. Биржа қонунларига риоя этилиши устидан назорат қилиш.

Биржаларни давлат рўйхатидан ўтказиш ҳамда уларга биржа фаолияти билан шуғулланишга лицензиялар бериш ишини амалга оширувчи давлат бошқаруви идоралари биржа фаолияти субъектларининг биржага тааллуқли қонунларга, устав талабларига ва биржа савдо-сотиғи қоидаларига қандай риоя этаётганликларини назорат қиладилар.

31-модда. Биржаларнинг ташқи иқтисодий фаолияти

Биржа ташқи иқтисодий фаолиятни белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтганидан кейин амалга оширади.

32-модда. Биржа фаолиятига давлат кафолати.

1. Давлат амалдаги қонунларга зид бўлмаган барча турдаги биржа битимлари бўйича мулк эгалиги ҳуқуқлари муҳофаза қилинишини кафолатлайди.

Биржа операцияларининг барча тури тижорат сири бўлиб, уларни бузганлик қонунга биноан жавобгарликка тортишга сабаб бўлади.

2. Давлат бошқаруви идоралари биржа фаолияти субъектларининг фаолиятига аралашишга ҳақли эмас, қонунларда назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

V БЎЛИМ. ЯКУНИЙ ҚОИДАЛАР

33-модда. Низоларни қараб чиқиш тартиби.

1. Биржа субъектлари ўртасида келиб чиқадиган низолар Ўзбекистон Республикасининг тегишли ҳакамлик судлари томонидан ҳал этилади.

2. Биржа битимлари қатнашчилари ўртасида биржа савдо-сотиғи қоидаларида назарда тутилган ҳамда техник тусдаги масалалар юзасидан келиб чиққан низоларни Биржа ҳакам комиссияси ҳал этади ва томонлардан биронтаси унинг қарорига рози бўлмаган тақдирда эса тегишли ҳакамлик суди ҳал этади.

Низоларни ҳакам комиссиясида қараб чиққанлик учун биржаларнинг ҳақ ундириши тақиқланади.

34-модда. Биржа фаолияти субъектларининг жавобгарлиги.

1. Назорат қилувчи идоралар (биржаларни давлат рўйхатидан ўтказиш ва лицензиялар бериш билан шуғулланадиган идоралар) 1, 2, 8 (2-банд), 14 (2-банд), 19 (2-банд) ва 21 (5-банд) — моддаларида назарда тутилган қоидалар бузилган тақдирда биржага берилган лицензияларнинг амал қилиш муддатини уч ойгача тўхтатиб қўйишга ҳақлидир.

2. Назорат қилувчи идоралар, башарти биржа мазкур Қонун ушбу моддасининг 1-бандида санаб ўтилган қоидаларни бузишни давом эттираверса, биржа савдо-сотиғини ташкил этиш учун биржага берилган лицензияни бекор қилишга ҳақлидир.

3. Назорат қилувчи идоралар биржага нисбатан жарима солиш чораларини қўллашга ҳақлидир.

Биржадан:

лицензиясиз савдо-сотиқ ўтказганлик учун ёки лицензия бекор қилинган ёҳуд унинг амал қилиши тўхтатиб қўйилган ҳолларда — юз минг сўм;

биржа аъзоларини ва биржа савдо-сотиғи қатнашчиларини бўладиган ва бўлиб ўтган олди-сотдилардан хабардор этиш тартибини бузганлик учун ўттиз минг сўм;

нарх-навони белгилаш усули устидан назорат қилишнинг биржа белгилаган тартибини бузганлик учун эллик минг сўм;

ушбу Қонуннинг 5-моддасига мувофиқ биржа аъзоларининг энг кўп миқдори тўғрисидаги биржа таъсис ҳужжатларининг қоидаларини бузганлик учун — юз минг сўм;

ушбу Қонуннинг 1-моддасида назарда тутилган ҳолларни истисно этганда юридик шахсларнинг «биржа» сўзидан ўзининг номида ёки тарғиботда фойдаланганлик учун — беш юз минг сўм;

биржа фаолиятини йўлга қўйишга лицензияси бўлмаган биржанинг ўзининг номида ёки тарғиботда «биржа» сўзидан фойдаланганлик учун — давлат рўйхатидан ўтказилган кундан бошлаб уч ой ўтганидан сўнг беш юз минг сўм миқдорида жарима ундириб олинади.

4. Башарти, биржанинг мансабдор шахси назорат этувчи идоранинг таъсис ҳужжатларига доир биржа қонунларини ва биржа савдо-сотиғи қоидаларини бузиш ҳолларини бартараф этиш тўғрисидаги кўрсатмасини 15 кунлик муддат ичида бажармаган тақдирда ундан 10 минг сўмгача жарима ундириб олинади.

5. Ушбу моддада назарда тутилган жазо чоралари суд йўли билан қўлланилади.

6. Биржа қонунлари ва биржа савдо-сотиғи қоидалари бузилганлиги учун жарима ундириш тўғрисида даъво билан ҳакамлик судига ва халқ судига мурожаат қилган идоралар давлат божи тўлашдан озод этилади.

7. Ушбу моддага биноан ундириб олинган жарима пуллари республика бюджети ҳисобига ўтказилади.

Қонун лойиҳасига доир фикр ва мулоҳазаларингизни Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Иқтисодийислоҳот, бюджет сиёсати ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш комитетига шу йилнинг 15 июнига қадар юборишингизни сўраймиз.

Алоқа учун телефонлар: 39-82-83; 39-85-75.

• *Касаба уюшмалари ҳаётидан*

МУТАХАССИСЛАР ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРГА ИШ БЕРИШ КЕРАК

Республика мебель ва ёғочга ишлов бериш саноати тизимида янгитдан тайёрланган мутахассислар иш топишлари мумкин. Тармоқ касаба уюшмаси бирлашмаларининг раҳбарлари билан шу ҳақда ғамхўрлик қиладилар.

«Ўзбекмебель» ижара корхоналари ташкилоти Олмалиқ, Самарқанд, Андижонда кўзгу ишлаб чиқариш корхонаси филиалларини ташкил этди. Қува мебель комбинатида ёғоч деталлар ишлаб чиқарадиган цех ишлай бошлади — юзта иш жойи ҳозирланди. Наманганда, Жиззахда мебель фабрикалари қурилмоқда. Бозор иқтисодиёти шароитида юқори малакали мутахассисларсиз ҳеч бир иш қилиб бўлмаслигини тушунган касаба уюшмалари ҳам, ишлаб чиқариш бўлинмаларининг раҳбарлари ҳам ишчиларни ўқитиш, қайта тайёргарликдан ўтказишга, уларнинг малакасини оширишга кўп эътибор беришяпти. Сўнгги вақтда ижара корхоналарида ишлаш учун уч мингга яқин ишчи тармоқ ўқув комбинатида таълимнинг турли шакллари асосида ўқитилди. Олинган билимдан улар албатта фойдаланадилар, чунки фирмалар мебель ва ёғочга ишлов бериш саноати ходимлари касаба уюшмаси марказий комитети иштирокида кичик корхоналар, филиаллар, цехлар ташкил этиб, ишлаб чиқаришни кенгайтирибгина қолмай, ташқи иқтисодий алоқаларни ривожлантиришга кўп эътибор беришмоқда.

Тошкент қоғоз фабрикасида немисларнинг «Булнанир» фирмаси билан биргаликда битта ишлаб чиқариш линиясини ўзгартириш мўлжалланган. Бу ерда асоси елим бўлган ўрамли синтетик шпон ишлаб чиқарилади. Бундай материал мебелсозларга жуда ёқади. Касаба уюшмаси Марказий комитети Австриянинг «Фест-альпине» фирмаси билан шоли похолидан қоғоз ишлаб чиқарадиган қўшма корхона ташкил этишда фаол қатнашди.

«Узглавстройдревпром» тармоқ ишлаб чиқариш бирлашмаси касаба уюшмаси иштирокида уч юз нафардан кўпроқ ишчини ўқитди. Улар ишсиз қолишмайди — ўтган йилнинг ўзидаёқ бу ерда 24 миллион сўмликдан кўпроқ асосий фондлар ишга туширилди. Тошкент қуёш нуридан ҳимоялаш қурилмалари заводи таъмирланиб бўлгач, ҳар йили пластмассадан 250 минг квадрат метр ҳажмдаги дераза ромларини ишлаб чиқариши мумкин. Андижон вилоятининг Асака шаҳрида Италия фирмаси билан биргаликда Тошкент дурадгорлик буюмлари заводининг филиали ишга туширилди. Урганчда «Тошкент» ёғочсозлик ишлаб чиқариш бирлашмасининг филиали қурилмоқда.

Касаба уюшмалари мутахассислар тайёрлашга эътибор бериб, эртанги кунга нигоҳ ташлаяптилар. Бу масала коллектив шартномаларининг ҳаммасига киритилган. Кичик, қўшма корхоналар учун яхши тайёргарлик кўрган мутахассилар керак.

В. ДРАЧЕВ,
ЎзА мухбири.

Матбуот муаммолари

САҚЛАБ ҚОЛАЙЛИК!

Шу йил январдан бошлаб, Республика Халқ таълими вазирлигининг «Мактабгача тарбия» журнали чиқа бошлади. У миллий ва умуминсоний қадриятларнинг мактабгача тарбия соҳасидаги маънавий бойликлари тарғиботчиси сифатида намоён бўлди. Уни мутахассисларгина эмас, балки бутун жамоатчилик илиқ кутиб олди.

Лекин журналнинг ҳозирги иқтисодий аҳволи ниҳоятда оғир: обунадан тушган маблағ унинг тўртта китобчасини чоп этишга зўрға етаркан. Март ойидан эътиборан икки китобчасини бирлаштириб нашр этилаётганига қарамай, жамоанинг кейинги ярим йил учун пули ҳам, қоғози ҳам йўқ. Журнал ёпилиш хавфи остида. Уни сақлаб қолиш керак!

Биз шу мақсадда бир кунлик иш ҳақимизни журнал ҳисобига ўтказдик. Мактабгача тарбия соҳасининг ҳамма ходимлари: тарбиячилар, болалар муассасаларидаги техник хизматчилар, педагогика институтлари, педагогика билим юртлари муаллимлари ва талабалари ҳам бизнинг ташаббусимизни қўллаб-қувватлайдилар, деган умиддамиз.

Журнал ҳисоби: ЎзР Халқ таълими вазирлиги Матбуот бирлашмаси, Меҳнат ПСБ Тошкент шаҳри, код—172682315 ҳисоб № 100609809. «Мактабгача тарбия» журнали учун.

Замира АЛИМОВА — Андижон вилояти, Булоқбоши туманидаги «Нодира» болалар боғчаси мудираси.

Матлуба САДИРДИНОВА — Шаҳрихон шаҳар, «Наврўз» болалар боғчаси мудираси.

Доногул ЖЎРАЕВА — Жиззах вилояти, Дўстлик тумани, 1-болалар боғчаси мудираси.

Инобат МИЛИКОВА — Қашқадарё вилояти, Шаҳрисабз шаҳри, 1-болалар боғчаси катта тарбиячиси.

(Жами 30 имзо).

• Мавзўга қайтиб

ОГОҲЛАНТИРИШ ТАЛОНЛАРИ ИМТИҲОНСИЗ БЕРИЛАДИ

МАЪЛУМКИ, шу йил 1 июндан «Йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида» Ўзбекистон Республикасининг янги қонуни амал қила бошлайди. Унга кўра, ҳайдовчилик гувоҳномасига огоҳантириш талони жорий этилди. Бироқ ҳайдовчилар сони кўплиги ва вақт тиғизлигини ҳисобга олиб огоҳлантириш талони бериш яна бир ойга — 1 июлгача узайтирилди. Огоҳлантириш талонлари фақат имтиҳон қабул қилиш пунктларида эмас, энди район ички ишлар бўлими Давлат автомобиль назорати бўлинмаларида **имтиҳонсиз** («Халқ сўзи»нинг 26 май сонида босилган «Ичувчи ҳайдовчилар ёки огоҳлантириш талони» сарлавҳали мақолада рўзнома ходимининг эътиборсизлиги туфайли «имтиҳон қилиш асосида» деб нотўғри ёзилган) берилади.

• Луқма

ПУЛНИНГ ҚОҒОЗГА АЙЛАНИШИ

Эрталаб Тошкентнинг Ғафур Ғулом номли майдонидан Юнусободга қатнайдиган 51-автобусда келаётгандик. Йўловчи ҳайдовчига ҳар бирига «10 тийин» деб ёзилган учта абонемент узатди.

— Энди бунақаси ўтмайди,— деди ҳайдовчи.

— Нега, ахир автобусда қайтим ўрнига беришган-ку,— деди йўловчи ва қўлидаги қоғозларни ойначадан ичкарига қўйди. Ҳайдовчи эса уларни эгасига қараб пирпирак қилди... Кайфиятлар бузилди.

Шу пайтда мен ҳам чўнтакларииму кармонимда қат-қат бўлиб ётган, қарийб бир ярим ойдан буён жамики савдою овқатланиш ташкилотларидан қайтим ўрнига берилаётган хилма-хил абонементларим ҳақида ўйладим. Шу муддатнинг ичида уларнинг бир тури «ўтмайдиган» бўлибди. Демак, пулингга оласан-у, ташлаб юборасан.

Шу куни тушликка чиққанимизда, қайтим ўрнига яна эрталаб можаро бўлган абонемент туридан узатдилар, гапни кўпайтирмай олдим-у, ўйланиб қолдим. Ранги, ёзуви, шакли тез-тез ўзгараётган ва нақд пулимизнинг ўрнига қайтим қилиб берилаётган бошқа абонементларнинг ҳам «ўтмай» қолмаслигига кафолат борми?

М. УЛУҒОВА.

ҲУҚУҚИЙ маърифат равнақи фуқарони ҳам, жамиятни ҳам сиёсий етукликка элтади, адолатли тузумни вужудга келтиради. Бу эндиликда озод мамлакатимиз истиқболи учун ниҳоятда зарур. Биз ўз ҳақ-ҳуқуқимизни қай даражада биламиз? Ҳуқуқшунослик фанининг бугунги аҳволи қандай? Олимларимиз нима ишлар билан машғул?

Республика Фанлар академияси фалсафа ва ҳуқуқ илмий-тадқиқот институтининг бўлим бошлиғи, ҳуқуқшунослик фанлари доктори, профессор Ҳожиакбар РАҲМОНҚУЛОВ билан суҳбатда шулар хусусида гап боради.

• Шахс ва жамият

ШАРҚОНА РУҲ КЕРАК

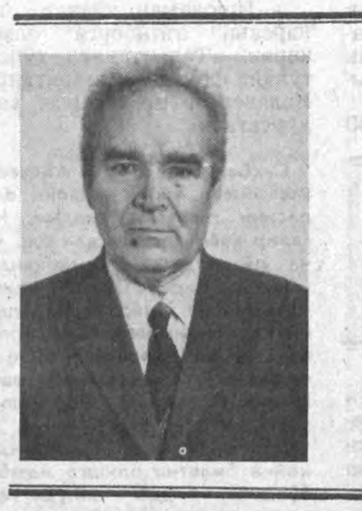

— Ҳожиакбар Раҳмонқулович, ҳозир демократия, ҳуқуқий давлат ҳақида кўп гапираяпмиз. Айримлар демократияни тор маънода англаб қолмаяптимикин?

— Демократия фақат ҳуқуқий давлатдагина тўла равишда камол топиши мумкин. Унинг том маъноси эса халқнинг ўзи давлатда ҳукмронлик қилади демакдир. Халқ ҳокимиятни ўзи ишонч билдириб сайлаган депутатлари, давлат президенти, давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари орқали бошқаради. Бу демократиянинг бирламчи шартларидир.

Биз демократияни кўпинча бир томонлама тушунамиз, яъни сўз эркинлиги билан чеклаймиз. Оқибатда ушбу эркинликнинг ҳам маъносини тўлиқ англамай, сафсатага айлантириб юборамиз. Бунинг сабаблари кўп. Ҳуқуқий онг бизда етарли равишда ривож топмаган. Одатда кўпроқ ўз ҳуқуқимизни бажарилишини олдинга сурамиз, лекин қонуний, қолаверса, инсоний ва аҳлоқий бурчларимизни тўла-тўкис бажаришга келганда масъулиятсизлик қиламиз.

Демократия принциплари кенг ва тор доирада қўлланиши давлат тизимининг қай шаклда бўлишига боғлиқ. Республика шаклидаги давлат тизимида демократия кенг кўламда ривожланади. Фақат ҳуқуқий давлатдагина қонун устунлиги тўлиқ таъминланади. Миллати, ирқи, ижтимоий келиб чиқиши, мансаби, диний қараши ва бошқа хусусиятларидан қатъий назар барча фуқаролар қонун олдида тенг бўлади. Давлат томонидан белгиланган имтиёзлар, жазо чоралари фақат қонунга асосланиб амалга оширилади. Қизиқ бир мисол. Мухбирнинг: «Финляндия ҳуқуқий давлат эканлигини қандай исботлайсиз», деган саволига Финляндия Адлия вазири шундай жавоб беради: «Мен ишга шошилиб, машина тезлигини ошириб юборибман. Инспектор тўхтатиб, жарима солди .Бунга ҳам рози эдим, лекин эртаси куни республика рўзномасида суратим билан танқидий мақола босилиб чиқди. Унда «қонун-қоидаларни ўрнатувчи, уларни бошқалардан талаб қилувчи маъмурий шахс, яъни министрнинг ўзи қоидага риоя қилмади, кўча ҳаракати қоидасини бузди», деган сўзлар ёзилган эди». Мана ҳуқуқий давлат.

— Шу ўринда ҳуқуқий давлатда эркинликлар, масалан сўз эркинлиги борасида тўхталсангиз.

— Сўз эркинлиги сиёсий эркинликларнинг таркибий қисмидир. Авваллари сиёсий эркинликлар ўзига хос бирёқламаликда, расмий партия-давлат нуқтаи назарини қўллаб-қувватлашда қўлланилган эди.

Ошкоралик принципини қўллаш жамиятимизда сўз эркинлигига ҳақиқий маъносини қайтариб берди, десак бўлади. Матбуот эркинлигини таъминлаш борасида ҳам муҳим ўзгаришлар юз берди. Оммавий ахборот воситаларини ташкил этиш, тарқатиш масалалари ва журналистнинг ҳуқуқий мақоми Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг 1991 йил 18 июнда қабул қилган «Оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги Қонуни»да мустаҳкамлаб қўйилган. Қонунда матбуот ва оммавий ахборот воситалари эркин ва бу соҳада цензурага йўл қўйилмайди деб эълон қилинди.

— Назаримда, биз ҳуқуқшунослик ва уни оммага етказиш борасида оқсаётганга ўхшаймиз. Бу ишда сиз каби ҳуқуқшуносларнинг зиммасига жуда катта масъулият юкланади. Кенг оммага ҳуқуқий маълумотларни етказишда қандай ишлар амалга оширилаяпти? Масалан, оддий ишчини қўятурайлик, катта хўжалик раҳбари ҳам ўзининг ҳуқуқини яхши билмайди. Яна бир мисол, милиционер келиб деҳқонга дўқ урса, у қонунни билмаганлигидан қалтираб қолади.

— Сўнгги йилларда сиёсий ва иқтисодий тузумнинг тубдан ўзгариши натижасида кўплаб қонунлар қабул қилинди. Уларнинг мазмуни ва мақсади ҳам ўзгариб кетди. Тўғриси, бу қонунларни оммага етказиш, тарғиб қилиш, тушунтиришда биз юристлар сусткашлик қилаяпмиз.

Шунинг натижасида кўпгина ғайриқонуний хатоларга йўл қўйилади. Масалан, республикамизда ишдан бўшатилганларнинг 50 фоизидан кўпи ноҳақ ҳайдалганлиги туфайли суд қарорига асосан қайта ишга тикланади. Бунга ўхшаш нотўғри ва ғайриқонуний ҳаракатлар, афсуски ҳатто ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ходимларининг фаолиятларида ҳам учраб туради. Натижада улар милиция, прокуратура, суд органларининг шаънига, қолаверса, давлатнинг обрўсига путур етказишади. Маъмурлар фуқароларнинг манфаатларини қонуний муҳофаза қилишдек масъулиятли ишларига бефарқ қарайдилар. Бундай иллатларга барҳам бермасдан туриб, ҳуқуқий давлат қуриш мумкин эмас.

Ҳуқуқий онг жамиятда ҳуқуқий маданиятнинг ривожланишига туртки беради. Бу борада Вазирлар маҳкамасининг 1992 йил 14 мартда қабул қилган «Юридик таълимотни қайта қуришнинг кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори катта аҳамиятга эга. Қарорда барча ўқув юртларида юридик таълимотни такомиллаштириш, ҳозирги кун талабларига жавоб берадиган ўқув программаларини ишлаб чиқиш ва амалда тадбиқ қилиш, қўлланмалар ва дарсликларни яратиш масалалари ва ҳуқуқий маълумотларни кенг оммага етказиш вазифалари кўзда тутилган. Ишонаманки, қарорни бажариш учун зарур бўлган махсус тадбирлар ишлаб чиқилса ва ўз вақтида бажарилса республикамизда ҳуқуқий маданиятни ривожланишида маълум ютуқларга эришамиз.

берилади**ган** бўлса, хизмати сингиб, тарихда тарих яратган, кашфиёти дунёни, Ватанни бойитган ёки бирор давлат аҳамиятига молик, халққа бебаҳо хизмат қилган асл халқ арбобларининг номлари берилиши керак. Шу жиҳатдан олганда Тошкентдаги Халқлар дўстлиги саройи ёки ер ости йўли— метросини Шароф Рашидов номи билан аталса, узукка кўз бўлиб тушарди. Негаки, бу иншоотларни В. И. Ленин бунёд қилгани йўқ, Шароф Рашидов ақли, идроки, жонкуярлиги, масъулияти билан, уни қувватлаган халқ иродаси билан тикланди.

Бунинг учун ҳам катта дадиллик, журъат ва матонат керак.

— Мен ўтган йили сизнинг «Фуқаролик: ҳуқуқлар, эркинликлар, бурчлар» номли кибочангизни ўқиб чиққандим. Гарчи у мустамлака давримизда ёзилган бўлса-да, халқимизни сиёсий ва ҳуқуқий уйғоқликка, мустақилликка интилишга чорловчи рисоладек туюлганди. Афсуски, бундай китоблар жуда кам. Ҳуқуқшунослик фанидан ўзбек тилидаги қўлланмалар ҳақида гапирмаса ҳам бўлади. Бу борада институтда қандай ишлар амалга оширилаяпти?

— Биз илмий тадқиқот ишларини асосан ўзбек тилида олиб бориш ҳақида Институт илмий кенгашида келишдик ва дастлабки қадамлар ҳам қўйилди. Ходимлар 1990—1991 йиллари юридик атамаларни ўзбек тилига таржима қилиб, нашриётга топширдилар. Китоб кўпчиликка асқотишига ишонамиз. Ер ва мулк тўғрисидаги қонунларга шарҳлар ҳам ўзбек тилида ёзилди. Бу қўллақмалар тез кунларда ўқувчилар қўлига етиб боради. Тадбиркорлик, мулкни хусусийлаштириш қонунларига ўзбек тилида шарҳлар ёзилмоқда.

Шундай машаққатли даврда ҳуқуқшуноснинг бир чеккада қўл қовуштириб туриши виждондан эмас, албатта. Институтимиз ходимлари қонун лойиҳаларини тайёрлаш ёки тайёр лойиҳаларга ўз фикрини билдиришда, қўшимча ва ўзгаришлар киритиш бўйича ҳам фаол қатнашишмоқда. Ачинарли томони шундаки, қонун лойиҳаларининг дастлабки нусхаси ҳамон рус тилида тайёрланиб, сўнг ўзбек тилига таржима қилинмоқда. Бу эса таржима жараёнида кўплаб қийинчиликлар ва чалкашликлар келиб чиқишига сабаб бўлмоқда. Ўқувчилар томонидан ҳам ҳақли норозиликлар туғдиряпти.

— Ҳожиакбар Раҳмонқулович, шарқона ҳуқуқ манбаларига таяниб давлатимиз норматив актлар чиқарса жиноятчиликнинг, қонунбузарликнинг олдини олишда ижобий самара бермайдими?

— Жамиятимиз энди илгаридай коммунизм деган сароб, хом ғояларга интилмай, ижтимоий ҳаётда бутун жаҳон кишилик жамияти эришган натижаларни ўзлаштириш ва бу борада жиддий қадам қўйишга ҳаракат қилмоқда. Шундай экан, республикамиз қонунларида фақат шарқона қоидалар эмас, балки барча давлатларнинг прогрессив қонун-қоидалари ўз аксини топиши керак, деб ўйлайман.

Суҳбатдош: Тоҳир ДОЛИ ўғли.

АНДИЖОН ВИЛОЯТИ. Асакада бир кунда 300 кишига ёрдам кўрсата оладиган янги поликлиника қуриб фойдаланишга топширилди. Бу тиббий даргоҳ 7 бўлимдан иборат. У замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозланган. Шу кунларда поликлиникага ташриф буюраётган беморлар бу ердаги тажрибали тиббиёт ходимларидан миннатдор бўлиб кетишаяпти.

СУРАТЛАРДА: янги поликлиника биноси ва унинг бўлимларидан биридаги иш жараёни тасвирланган.

Ш. АЛИМОВ суратга олган (ЎзА).

«ЖИЗЗАХГА БОРМАЙМАН»,

дейди Сирдарё вилоят босмахонаси директори Олимбой НИШОНОВ

Жиззахда яхшигина машиналар билан жиҳозланган босмахона бор. Бироқ бу ерда 1979 йилдан буён ўнга яқин директор алмашса-да, иш кўнгилдагидай юришиб кетмаётганини, техникаларнинг, ишчи кучининг ярми кўпинча бекор тургани ҳолда буюртмачиларнинг асабийлашиб юришларини ҳам яхши биламан.

Жиззах вилоят матбуот бошқармаси қошида нашриёт очилган. Унинг китобларини вилоят босмахонасида чиқарса бўлади. Аммо кўплаб жиззахлик муаллифларнинг китоблари Сирдарё шаҳар босмахонасида чоп этилмоқда. Нега?

Яна бир қизиқ факт: Жиззах вилояти бўйича босмахоналар 1992 йилнинг биринчи чорагида 140 минг сўм, Сирдарё шаҳар босмахонасининг ўзи эса 291 минг сўм соф даромад қилибди.

Шу хабарни эшитдиму, ўзимни тутиб туролмай Сирдарёга бордим.

Жиззахлик муаллифлардан бири ўз корхонасида босмахона очмоқчи бўлиб, ноширлик ишларидан унча-мунча хабари бор ходимини Сирдарё босмахонасига хизмат сафарига жўнатган экан. У бир ҳафта давомида босмахона сирларини ўрганибди. Унинг айтишича, босмахона атрофидаги девор унча баланд эмас. Истаган нарсани истаган пайтда ошириб ташласа ҳеч ким билмай қолиши тайин. Аммо ҳеч ким ўғрилик қилишни хаёлига келтирмайди. Барча иш билан банд экан. Босмадан чиққан турли хил тайёр бланкалар шундоққина ҳовлига тахлаб қўйилаверакан... «Нега девордан ошириб ташламайсизлар?» Нега опчиқиб сотмайсизлар?! Ахир бу нарсалар фалон пул туради-ку», — депди у ҳайрон бўлиб.

Ҳеч ким йигитга қулоқ солмапти.

Олимбой 1988 йили Москва полиграфия институтини битириб келгандан сўнг уни Янгиер шаҳар босмахонасига бош инженер қилиб юборишди. Ўзининг айтишига қараганда у иш бошлаганда 12 та машинанинг фақат иккитаси ишлар, ходимлари кўпинча чой ичиб ўтирар экан. Бир ой ўтгач, машиналарнинг ўн биттаси ишлай бошлади.

— Ўн иккинчисини тузата олмадим, — дейди Олимбой, —ҳамма ёғи синиб кетган экан. Эҳтиёт қисмлар ҳам йўқ эди.

Иш юришган сари бу кимларгадир ёқмади ва ниҳоят уни 1989 йилнинг биринчи февралидан Сирдарё шаҳри босмохонасига директор қилиб ўтказиб юборишди.

Биринчи февралга қадар ҳар бир ходимнинг ўртача ойлик маоши 140 сўм бўлган экан. Езга келиб 460 сўмга етди. Ўтган йили ўртача минг сўм, 1992 йилнинг биринчи чорагида 1300, апрель ойида эса 2000 сўмданга тўғри келди. Бундан ташқари ўтган йил якунига кўра 8 маош миқдорида йиллик мукофот, 500 сўмдан картошка пули ва 500 сўмдан нақд пул олишди. Нима учун дерсиз? Бюллетенга чиқмагани учун! Соғ-саломат ишлагани учун!

Қайси бир корхона соғ-саломат ишлагани учун мукофот беради?

Билишимизча бу ерда бюллетенга чиққанларга ҳам ҳар хил муносабатда бўларканлар: ишчи касал бўлишига босмахона сабабчими? Иш оғирлик қилдими? Боласига қараб қолдими? Тўй-пўйда ичиб, маст бўлиб, касалликка чалиндими? Е...

Олимбойнинг гаплари кишини ҳайратга соларди: наҳот ки бизнинг чириб-тугаб бораётган социалистик жамиятимизда ойлик маошни шу қадар тез суръат билан ошириб бўлса.

Жиззах вилоят босмахонасида айни кунларда ҳатто етакчи ҳарф терувчилар 600 сўмдан зиёд маош олишмайди. Саккиз маош миқдорида мукофоту картошка пуллари ҳақида оғиз очмай қўя қолайлик...

— Янги ишга келганману,— дейди Олимбой, — ёнимиздаги гўшт дўконига чиқсам, қассобнинг олдида бир талай қоғоз. Билдимки, биздан олиб чиқилган. Кузатсам ,қоғоз бошқа жойларга кетяпти. Кейин бир мижозга қоғоз таклиф қилдим. «Керак эмас, менинг босмахонада танишларим бор, ўшалар келтириб беришяпти», деди. «Ким?» «Ҳа, фалончи?» Тамом. Босмахонада йиғилиш ўтказдик. «Сотувчилар», айбларини бўйнига олиб, ишдан бўшаб кетишди. Вазият бирдан ўзгарди.

1991 йили босмахонада 20 йил ишлаган Амина Зинатуллина қарилик нафақасига чиқаётганда бир йўла 5 минг сўм мукофот беришди. Кимки шу корхонада узлуксиз меҳнат қилиб, нафақага чиқса ҳар бир ой учун 50 сўмдан қўшимча пул олади.

«Нега маошни кўтаряпсан? Эртага пул тополмай қолма», дегувчилар кўп бўлди.

Бизда қоида тусига кирган фожиали одатлардан бири шуки: кўпдан-кўп корхоналарнинг раҳбарлари ўз киссасига кирадиган ўн сўм учун корхонанинг ўн минг сўмлик фойдасидан кечиб юборади.

Кун бўйи директор хонасида ўтирдик. Бир-иккита буюртмачи келди. Бош инженер, бош ҳисобчи бир-икки дақиқагина кириб-чиқишди. Бирон ишчи бирон нарса сўраб кирмади.

— Босмахонадаги энг бекорчи одам менман, — дейди Олимбой. — Молия ишлари учун иқтисодчи, ҳисобчи бор. Бирон машина бузилса — уста, бош инженер бор. Ишчи менга шикоят қилиб кирдими — демак улар ишламаяпти...

Бу ерда ҳар ким ўз вазифасини бажариши шарт. Йўқса!..

Бу ерда ишдан икки минут олдин кетиш, ёки ишга икки минут кеч келиш мумкин эмас: чора кўрилади.

Бу ерда ишлаган — тишлайди!

Олимбой ушбу лавозимда беш йилдан ортиқ ишламоқчи эмас. «Одам бир жойда беш йил ишласа эскиради, лоқайдлаша боради», — деб ҳисоблайди у.

Ҳар бир ходим шартномада кўрсатилган муддатдан, дейлик, икки ой бурун, узрсиз кетадиган бўлса икки ойлик маош миқдорида жарима тўлайди. Босмахона маъмурияти ҳам ўзига шундай мажбурият олган. Шартнома — икки ёқлама кафолатдир.

— Тузилган шартнома мендан кейинги директорга ҳам қўл келиши мумкин. Шу сабабли ҳозир уни мукаммаллаштириш устида бош қотиряпман, токи иши, интизоми жойида бўлган ходим иш жойини йўқотишдан қўрқмасин.

— Ўзингизга ўринбосар олсангиз бўлмайдими? — деб сўрадим.

— Ўринбосарлар кўпинча ижрочи бўлиб қоладилар. У ҳеч қачон тўлақонли раҳбар бўлолмайди. Раҳбар бўламан, деган шахс лавозимни талашиб олади. Икки талантли раҳбар бир жойда ишлолмайди.

Раҳбарнинг гаплари, феъли сингари босмахонадаги ишлар ҳам ғалати. Буюртмачи бу ерда овора бўлмайди. Бизга фалон нарса керак, ҳисоб-китоб рақамимиз фалон, дея икки энлик расмий хат келса бўлди — маҳсулотни эгасига ўзлари етказиб беришади.

Ҳозир босмахонада «Ўқув дафтари» босиляпти. Мактаб ўқувчисининг ўн йиллик фаолиятини акс эттирадиган бу ҳужжатга миллион нусхадан ортиқ талабнома келган. Менинг кўз ўнгимда 200 минг донадан «ўқув дафтари»ни ортган «КамАЗ»лар Хоразм, Сурхондарё вилоятларига жўнаб кетди...

— Сизга бу оворагарчилик нима керак? — деймиз директорга.

— Биз буюртмани эгасига қанча тез етказсак — пулини шунча тез оламиз — дейди директор. — Ҳар бир «КамАЗ»даги юк 10 минг сўм дегани. Пулни қанчалик тез олсак шунча кўп фойда кўрамиз. Ўзи келиб, олиб кетсин, деб кутсак, вақтни, даромадни бой берамиз.

«Ўқув дафтари»га Қозоғистондан 3, Россиядан 15 млн. донага буюртма келибди...

— Жиззах босмахонасида қанчадан-қанча зўр машиналар бекор ётибди, — дейди Олимбой. — Жиззах зўр жойда! Ўзбекистоннинг ўртаси. Катта йўл усти. Чор атрофдан буюртма қобул қилиш мумкин ,етказиб бериш ҳам анча осон.

— Директорликка таклиф қилишса борармидингиз?..

— Йўқ, — дейди Олимбой. — Бормайман .Эшитишимча у ерда келишмовчилик бўлиб қолган-да ҳатто машиналарни синдириб ташлашгача борилшаркан. Дастгоҳга бундай муносабатни мен ҳазм қилолмайман.

Ғалати кайфиятда уйга қайтдим. Бизнинг жамиятда ҳам ўз нафсини тия оладиган, буюртмачининг дилини оғритишдан чўчийдиган раҳбарлар бор экан. Одатдан ташқари ҳол. Жудаям ғалати!

Абдулқосим МАМАРАСУЛ ўғли.

ДАРДИМНИ ТИНГЛАЙДИГАН БОРМИ?...

Ёшим 79 да. Пенсиягача ўрта мактабда ўқитувчи бўлиб ишлаганман. Ватан уруши қатнашчисиман. Ўнта фарзандим бор. Мен 1969 йилдан 1987 йилгача Қашқадарё вилоятининг Қамаши туманида яшадим. 1987 йил баҳорида қариндош-уруғларимнинг илтимоси билан улар яшаётган Муборак туманининг «Гулистон» номли давлат хўжалигига кўчиб бордим. Ўша ерда кенжа фарзандимни уйлантирдим. Лекин Муборакнинг об-ҳавоси саломатлигимни заифлаштириб қўйди. Сурункали бош оғриғи ва астма касалига йўлиқдим. Чунки Муборакдаги газни қайта ишлаш заводининг фаолияти туфайли бу ерларнинг ҳавосида олтингугурт миқдори жуда кўпайиб кетган эди. Хуллас, кўп мулоҳазалардан сўнг биз Қамашига қайтишга қарор қилдик ва 1990 йилнинг август ойида бир ҳовлини ижарага олиб кўчиб келдик. Ҳовли авария ҳолатида эди, шунинг учун биз тез орада бошқа бир уйни ижарага олдик. Мана, орадан салкам икки йил ўтибди ҳам-ки, бизга уй ажратилгани йўқ. Уй сўраб бормаган жойимиз қолмади. Уруш қатнашчиси сифатида ҳам, пенсионер-ўқитувчи сифатида ҳам боринг-ки, 55 йиллик стажга эга бўлган партия аъзоси сифатида ҳам (тўғри, ҳозирги вақтда бунинг ҳеч қанақа аҳамияти йўқ) мурожаат қилдим раҳбарларга. Лекин улар ҳатто оппоқ соқолимни, хасталигимни ҳам инобатга олишмади. Ахийри кампиримни ишга солдим. У ҳам «Қаҳрамон она» орденини тақиб олганча у идорадан бу идорага югура бошлади. Натижа бўлмади.

Яқинда бир рус аёли уйини сотмоқчи эканини эшитиб қолдим. Ўғлим бориб билиб келди. 70 минг сўмга бошқа бир аёлга сотмоқчи экан (уй — давлат ихтиёридаги коттедж). Сотиб олмоқчи бўлган аёлнинг эса битта фарзанди ва уч хонали уйи яна битта ҳовлиси бор экан. Сал илгарироқ худди шунақа уйларнинг иккитасига харидор бўлган эдим, лекин мен қолиб қандайдир казо-казолар бу уйларни эгаллаб олишди. Алам қиладиган жойи шундаки, мен ҳам бу уйларни бепул олмоқчи эмас эдим. Одамлардан қарз олиб бўлса ҳам айтган нархда олардим. Начора бу дунёда — бизнинг замонда пулдан ташқари амал, мансаб деган нарсалар ҳам керак экан. Негаки сўққабош бир хотин ўзига учинчи ҳовлини сотиб олаётган бир пайтда мендек бир мўйсафид чол катта рўзғорим билан бировнинг уйида бебатан бўлиб яшасам, шу иш мусулмончиликка тўғри келадими. Шу кунларда мени оғир ғам босган. Бир оёғим жар лабида, кундан-кунга хасталигим ортиб бормоқда. Бир кун келиб оламдан кўз юмсам-у, жасадим бировнинг уйидан чиқса менинг қиёматим куйиб кетмайдими ахир! Мен ўлимдан эмас, шу дамда, худди шу нарсадан қўрқиб яшаяпман. Менга кўмак бера оладиган одам борми ўзи, бу дунёда?..

Маҳмуджон МУҲАММАДИХОН ўғли.

ДОРИ-ДАРМОН ЕТАРЛИ БЎЛАДИ

Ҳозир кўп беморлар дори-дармон етишмаётганлигини сезиб туришибди. Самарқанд вилоят «Фармация» ишлаб чиқариш бирлашмаси негизида барпо этилган «Фарм-сервис» кичик корхонаси дори-дармонлар тақчиллигини тугатишга ёрдам беради. Бу корхона жуда зарур дори-дармонларга эҳтиёжларни ўрганиш, бундай дориларни кўпайтириш мақсадида ташкил этилди.

Корхона турли маҳсулот етказиб берувчилардан олинган дори-дармонларни, тайёрланаётган ёки республика аҳолисидан харид қилиб олинаётган шифобахш хом ашёни идишларга жойлаш билан шуғулланади. «Фарм-сервис» 30 хилдан ортиқ маҳсулотни қайта ишлайди. Барча дори-дармонлар ва хом ашё қайта ишлаш ҳамда беморларга етиб боргунга қадар кимёвий ва бактериологик назоратдан ўтади.

Самарқанддаги иккита дорихона негизида яна иккита ана шундай фармацевтика муассасаси ташкил қилиш, Ҳиндистоннинг «Кирвель» фирмаси билан биргаликда дори-дармон ишлаб чиқарадиган корхона барпо этиш режалаштирилмоқда. (ЎзА мухбири).

СУКУНАТ

Опера, балет, драма, музикали драма. Тўғрисини айтсам, санъатнинг ушбу турларини шоирлар тилидаги «темир шаҳар»га келиб бир-биридан ажрата бошладим. Бу ҳол кимгадир кулгилидир. Шу вақтгача қишлоқда санъатнинг бу турларини «ойнаи жаҳон»да спектакль бўлаётибди, деб тушунсам-тушунмасам томоша қилиб юрган эканман. Томоша қилишимга сабаб — айрим балетлар мен учун комедиядек эди. Баъзи персонажлар нутқини ўртоқларимга доим хиргойи қилишини яхши кўрардим. Шаҳарга келиб театрларда қўйилаётган опера, балет, драма асарларига нисбатан одамларнинг муносабатини кўриб ҳайратландим.

Опера муаммолари хусусида Ўзбекистон халқ артисти, Тошкент Консерваторияси профессори, Алишер Навоий номидаги академик опера ва балет театри опера труппасининг раҳбари Абдуғани АБДУҚАЮМОВГА бир-неча саволлар билан мурожаат қилдим.

— Абдуғани ака, суҳбатимизни ўзбек операсига ўзбек томошабинининг бугунги кундаги муносабатидан бошласак.

— Аввало, театр ва томошабин ўртасида салбий муносабат юзага келиш сабабларидан бири — театрнинг, аниқроғи операнинг бугунги кунда инқирозга учраганлигидадир. Назаримда фақат опера санъати эмас, балки умуман жиддий мусиқа ижодиётига мансуб — хор, симфония озми-кўпми инқирозли дамларни бошдан кечирмоқда. Инқироз сабабларини эса ўтмишдан излаш лозим.

— Тушунмадим. Ахир 1935 йилда ҳақиқий ўзбек миллий операсини ташкил этишдаги таклиф ва мулоҳазалар, қолаверса 1939 йилда Навоий театри саҳнасида илк бор қўйилган М. Ашрафий ва С. Василенконинг «Бўрон» операсини томошабинлар зўр қизиқиш билан кутиб олганликлари маълум-ку! Қанақасига операга асос солинган вақтлардан инқироз сабабини қидирмоқ керак?

— Ўғлим, фикримни чалкаштирманг. Гап асос солингандан кейинги давр ҳақида кетмоқда. Тўғри, сиз айтгандай ўзбек операсининг илк қадамларини томошабин илиқ қарши олган эди. Лекин опера билан томошабиннинг бир-биридан узоқлаша бошлаши 50-йилларда бошланган эди. Ўша даврда танқидий фикр айтиш мутлақо мумкин эмасди. Санъатга сиёсатнинг аралашиш жараёни жаҳон классик опералари ўзбек тилига таржима қилишдан бошланди. Таржималарда сунъийлик сезилиб турарди. Ўз навбатида миллий руҳда энди ривожланиб келаётган ўзбек операси мухлислари таржима асарларини қабул қила олмади. Бу даврда театрда яратилаётган ўзбекча асарларнинг тақдири ва йўналишини баҳолаш ўзбек санъаткорларининг қўлида эмас эди.

— Яратилган опералар халқимиз ҳаётидан олинган бўлса-ю, асар халқимизга хуш келмаса, қизиқ?!

— Нима демоқчи эканлигингизни тушундим. Опералар мавзуси ва мазмуни ўзбек халқининг ҳаётидан олинган. Асар тўлақонли бўлиши учун мавзу ёки мазмуннинг ўзи етарли эмас-да. Уни яратишда моҳиятни ҳам эътиборга олиш керак. Моҳият деганда бадиий ифода ва унинг воситаларини назарда тутаётибман. Миллий операларимизни яратиш жараёнида маҳаллий халқ ўтмишидаги ва ўша яратиш давридаги бадиий воситалардан фойдаланилмаган.

— Нима учун?

— Миллий операмизни яратаётган рус композиторлари халқимизнинг маданий меросини қаердан билсин? Билмаслигидан, уларга маслаҳат берадиган ўзбек санъаткорларининг бефарқлигидан оврўпача услубни қўллашаверган-да.

— Сизнинг-ча, қандай йўлдан бориб, қандай услубдан фойдаланиш керак эди?

— Ўзбек операсини халқ билан ҳамнафас, яқинроқ қилиш учун фақат оврўпача опера бадиий воситаларидан фойдаланмасдан, халқимизнинг бадиий ифода услубларига мурожаат қилинса, мақсадга мувофиқ бўларди.

Бутун дунёда опера жанри, тури битта. Фақат мазмун ва бадиий воситасига қараб фарқлаш мумкин. Ўзбек операси Ғарб мамлакатлари операси услуби йўлидан борганлиги учун маҳаллий томошабинга «қора» бўлиб қолди.

— Абдуғани ака, «ўзбек операси» атамаси халқимиз сўзлашув нутқидан чуқур жой олмагани маълум. Бундан таажубланмаса ҳам бўлади.

— Кўпчилик опера Оврўпада пайдо бўлганлиги учун Ғарбгагина хос, ўзбек томошабини ота-бобоси кўрмаган ва ўйнамаган ўйинни нега кўриши, ўйнаши керак, барибир тушунишмайди, дейишади. «Тушунмайди» терминидан ташқари ҳаммаси тўғри фикр. Нима учун «тушунмайди»дан ташқари дерсиз?

Тил — миллатлар ўртасидаги алоқа воситаси. Ўз навбатида мусиқа ҳам ўз тилига эга. Нутқдаги тилдан фарқи шуки, таржимоннинг кераги йўқ. Бас, шундай экан нима учун Ғарб операсини ўзбек томошабини тушунмасин, ҳазм қилолмасин? Ахир, 30-йиллардан ҳозиргача ўзбек саҳнасидан жаҳоншумул адиблар: Гоголь, Шиллер, Шекспир ва бошқаларнинг асарлари тушмай келаяптику! Демак, биз ўзбекка операнинг керак-керак эмаслигини муҳокама қилмасдан, чинакам ўзбек операсини яратиш йўлларини, усулубларини қидиришимз керак.

Ота-боболармиз операни хаёлларига ҳам келтиришмаган бўлиши мумкин. Бироқ давр ўзгариши, қолаверса операнинг фақат Ғарбда ривожланмасдан бошқа жойларга ҳам ёйилиши табиий ҳолдир.

— Лекин Ўзбекистонда операни ва шунга яқин санъат турларини «байналмилаллик» деб тарғиб қилмасдан, миллий санъат турларини тобора ривожлантирсак бўлмасмиди? Маълумингизким, Ғарб маданияти кириб бормаган Шарқ мамлакатларининг маданий даражаси Ғарбникидан қолишмайди-ку?!

— Ҳар бир халқ ўз санъатига, ўз маданиятига эга. Улар бир-биридан ўзига хослиги, халқнинг ўтмиш меросини, бугунги кунини акс эттириши билан фарқ қилади. Бу халқлар санъати, маданияти ўзаро алоқада бўлмасин дегани эмас, албатта. Фақат асосига ўз халқи санъати ва маданиятининг мазмуни, бадиий воситаларини қўйишсин. 30-йилларда Тамарахоним, М. Қориёқубов, Ҳ. Носирова ва бошқа ўзбек санъаткорларининг ғарбий Европа бўйлаб уюштирган концертлари ниҳоясида уларнинг ижрочилик маҳоратига Ғарб томошабинларининг тан бериб тик туриб олқишлагани маълумку!

— Абдуғани ака, мана 30 йилдан ортиқ вақтдан буён опера соҳасида ишлаб келмоқдасиз. Халқимизни сизнинг касбингизга, қилган ва қилаётган меҳнатингизга нисбатан узоқлашиб кетганидан ҳижолатда эмасмисиз?

— ...ҳижолатдаман... Лекин ҳижолат тортиб юришнинг ҳам чеки яқин йилларда тугашига ишончим комил...

Келинг, айнан шу ўринда барча айтилганларга асосий хулосани ясасак: биринчидан, ўзбек халқига опера керак, фақатгина уни қайта яратмоқ зарур;

иккинчидан, «ўзбек операси» деб аталган операнинг йўлидан бормасдан бошқа йўлдан, яъни яратаётган асарларимиз тақдири ва йўлини, услубини мутахассис ўзбек санъаткорлари белгилаш керак.

— Кечирасиз, бир савол хаёлимга келиб қолди. Сизнинг касбингиз бевосита опера билан боғлиқ. Борди-ю, тўсатдан Ўзбекистонда операни тарқатиб юбориш ҳақида «фармон» чиқиб у амалга ошса, фаолиятингизни қайси соҳада давом эттирардингиз?

— Бундай бўлиши мумкин эмас, менимча...

Юқоридаги хулосамизнинг учинчиси, барча соҳада, жумладан, санъат соҳасида ҳам кадрларга эътиборни, масъулиятни кучайтириш керак. Ҳамма мактабларда ихтисосга қараб ўқитишни жорий қилиш керак. Қишлоқ мактабларида мусиқа фанига унчалик эътибор беришмайди. Дарсни қуруқ шеър ёдлаш билан ўтказадиган мактаблар ҳам йўқ эмас. Ахир қишлоқларда қанчалик талантлиларимиз бор.

— Ушбу шартларга ҳам риоя қилинди, дейлик. Ўзбек санъати турлари қаторидан ўзбек операси ҳам кўп мухлисли бўлиб ўрин олишига ишонасизми?

— Ишонаман. Фақат бир нарсани эътиборга олмоқ керак. «Талантнинг тўқсон тўққиз фоизи — меҳнатдир». Қолаверса, ишончимни вақт кўрсатади.

* * *

Суҳбатдан сўнг Абдуғани ака айтган ўзбек миллий операсини тасаввур қилдим. Негадир хаёлимга бундан бир неча ой олдин Самарқандда ўқиётган бир талаба қизнинг: «Ҳеч ким кирмаганиданми, билим юртимизга билет олиб келишибди. Аввалига билетни олмадик. Домлаларнинг театрга ким борса — борганлиги учун имтиҳон-синовларида эътиборга оламиз дейишидан кейин билетни олишга мажбур бўлдик», — деб айтган гапи келди.

Беихтиёр хаёлга берилиб кетган эканман. Хонадош ўртоғимнинг «Барибир ҳеч қандай ўзгариш бўлмайди. Ёзиб нима қиласан?! — деб айтган гаплари хаёлимни бир жойга тўплади. Унинг гапларида жон бор. Негаки, опера ҳақида шу йил ичида матбуотда бир қанча фикрлар билдирилди. Фикрларнинг аксарияти: «... ундай қилиш керак эди», «...энди бундай қилиш керак» мазмунида. Бу фикрларга Маданият вазирлигининг, қолаверса асосий гап ўзлари ҳақида кетаётганлигини била туриб Самарқанд, Тошкент опера ва балет театрлари ижодкорларининг сукут сақлаб туришларини қандай изоҳлаш мумкин?

Баҳром ХЎЖАНОВ,
Тошкент давлат дорилфунуни журналистика факультети толиби.

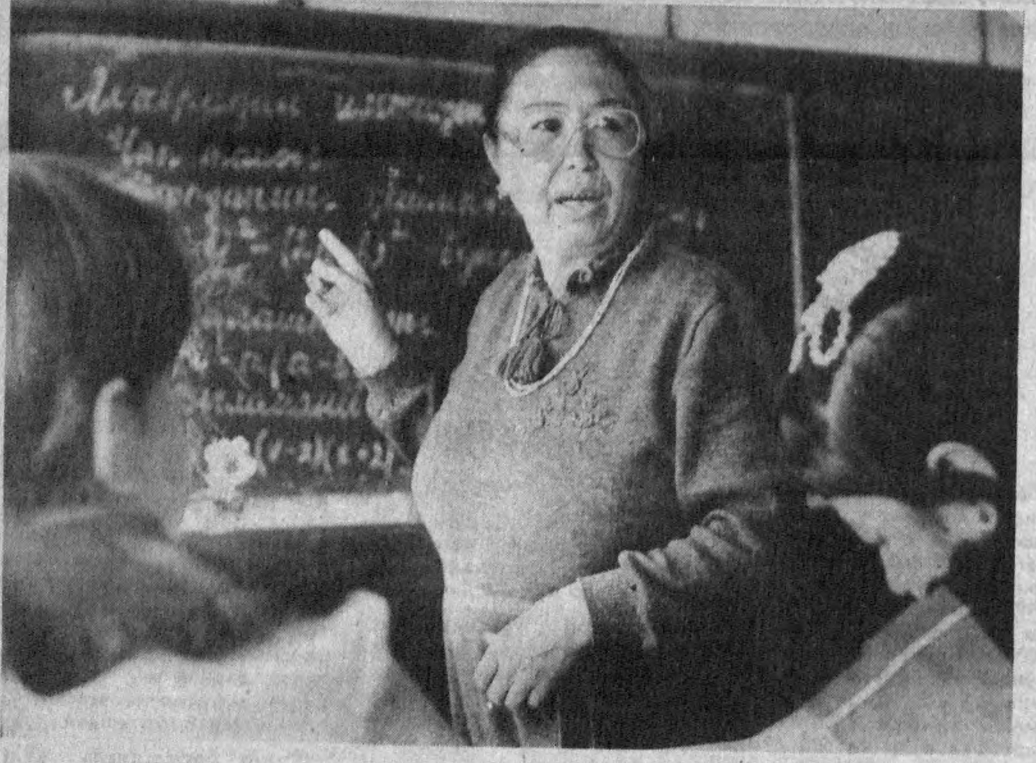

Республикамизнинг барча мактабларида бўлгани сингари Тошкент шаҳридаги Зафар Диёр номли ўрта мактабда ҳам битирув имтиҳонлари давом этмоқда. Бу имтиҳонлар ёшларнинг илм йўлидаги сўнгги имтиҳонларидандир, балки. Лекин олдинда ҳаётнинг турли-туман имтиҳонлари турибди...

28 йиллик умрини — қалб қўри ва кўз нурини ёшларга бағишлаган Мақсуда Тўюнова бугун болаларни имтиҳон қилар экан, эҳтимол мана шулар ҳақида ўйлаётгандир. У ёшларимизни халқ, жамият учун самарали меҳнат қиларли инсонлар бўлиб улғайиши йўлида бача имкониятларини ишга солиб келаётган жонкуяр муаллималардан. Хоналарни техник ашёлар билан жиҳозлашда, математика тўгараги машғулотларини намунали олиб боришда опа доим жонбозлик кўрсатади. Мақсад — ўтаётган умр, қилаётган меҳнат бесамар кетмасин.

Мақсуда опанинг йбратли ҳаётига ҳавас қилиб улғайган Ижобат Мағрупова, Гулчеҳра Мирзакаримова, Мевагул Бойимбетова кабилар бугун у билан бир сафда хизмат қилишмоқда, ёшларга илм сирларини ўргатишмоқда...

СУРАТДА: I тоифа муаллими Мақсуда Туюнова болаларни имтиҳон қилаётган пайти тасвирланган.

Р. АЛЬБЕКОВ олган сурат.

• *Сўнгги қўнғироқ*

ЯНГИЧА ЎҚИНГ!

Кечқурун, ўғилларим ухлаб қолгач, сездирмайгина тўнғичим — учинчи синф ўқувчисининг менга нотаниш дарсликларини оламан ва мутолаани бошлайман. Илож қанча?

Яқинда... шарманда, бўлдим. «Инсонни ким яратган?» деган саволга ўйлаб ҳам ўтирмай, Дарвин бобо руҳида:

— Маймундан келиб чиққан. Бешинчи синфда биология дарси ўтасизлар, билиб оласан,— дебман.

Жавобим гўё бўронни қўзғади. «Бу —нотўғри! Инсонни худо яратган, ерниям, умуман атрофдаги ҳамма нарсани»,— деди ўғлим.

— Буни сенга ким айтди?

— Янги дастур бўйича шундай.

Менинг ўрнимда бўлсангиз, сиз нима қилардингиз, билмадим. Ўзимни ўта банд қилиб кўрсатишга уриндим ва ўғлимдан газета учун мақола ёзишимга халақит бермасликни сўрадим.

Лекин шу лаҳзада яна қарама-қаршилик... Ўғлим Сардарапат жанги тарихини сўзлай бошлади:

— Душман ҳужумга ўтгач,— кўтаринки овозда таъкидлади у. — Дашноқлар қуролларини ташлаб қочдилар, коммунистлар эса ҳаёт-мамот учун жон тикдилар...

— Тўхта-тўхта, сенинг дарслигинг эски ва нотўғри. Воқеалар аксинча бўлган, — дея ўғлимнинг сўзини бўламан. — Коммунистлар тумтарақай қочиб, дашноқлар мардона турдилар. Хуллас, янги китобларни ўқи.

Беш дақиқадан сўнг у яна эшик олдида пайдо бўлади ва мантиқан табиий саволни беради:

— Дада, агар воқеалар сен айтгандек бўлса, нега дашноқликка эмас, коммунистликка ўтгансан?

Театрда бундай луқмадан кейин одатда парда туширилади. Ҳаётда эса гап айлантиришдан бошқа чоранг йўқ.

Ё худо, тўртинчи синфда нималарни ўқишаркин?

В. АЛОЯН,
ўрисчадан таржима.

МАШҲУР КИШИЛАР ҲАЁТИДАН

КЎНГИЛ ЧИРОҒИ

Тошкентга эндигина келган пайтларим эди. Ўшанда қишлоқлик қаламкашлар қатори биз ҳам обдон «прописка» азиятини чекардик: кам эмас, кўп эмас, роса бир йиллик оворагарчилик балосидан сўнг «жон сақлаш» учун вақтинчалик «Санъат» ойномасида ишлашга тўғри келган эди.

Ишга тушган дастлабки кунларим Ўзбекистон халқ артисти Саттор Ярашевнинг 70 йиллик тўйлари экан. У киши билан ойнома номидан суҳбат уюштириш каминага топширилди. Уйларига бордим. Суҳбат «пишгач», «матбуотга яқин одам экансиз, агар иложи бўлса, шуни чоп эттирсангиз», деб қўлимга бир дафтар тутқаздилар.

«Бунинг тарихи қизиқ бўлган, — деб давом этдилар изоҳ бериб, — Етим ака (Бобожонов) раҳматли жуда содда одам эдилар. Ўша пайтларда «Победа» машинаси эндигина чиқа бошлаган, шунинг учун бўлса керак жуда машҳур, бозори чаққон эди. Етим ака кўпдан қолмай дебми, ёки ҳавас қилибми моддий ночор бўлишларига қарамай қарз-ҳавола қилиб, минилганидан бўлса ҳам машина сотиб олдилар. Машина олишга бало бормиденг, ўзлари қайдаш тугул, ёнларидан машина ўтиб кетса ҳам «ҳуркарди»лар. Йўқ, олдилар. У ҳам соз бўлса майли эдику-я, бузуқ чиқди. Юрмайди. «Олти жоннинг устига болтижон» деганларидек катакдек ҳовлида яна битта «мурда» кўпайди. Бундан хабар топган — Ғ. Ғулом, Сайфий, Собир Абдулла, Ҳабибий домлалар «тилло топган гадойдек» бир лаҳза ичида шеър тўқишиб, Етим аканинг ҳовлисига бостириб кирадилар...

Иккинчиси ундан ҳам қизиқ бўлган. Кўча қўшнимиз Ҳабибий домланинг мушукдан ҳам кичикроқ ити бўларди. Ўша туғибди, туққанда ҳам бира-йўла учта! Агар итни кўрсангиз шунча туққанига, ишонмайсиз. Домланинг андижонлик ўртоқлари бунга ҳам дарров «табрикнома» йўллаган эканлар...

Шулар йўқолиб кетмасин деган ниятда сизга бераяпман. Халқ ўқиб бир кулсин. Кулги кўнгил — чироғи, дейишади»...

Саттор ака энди орамизда йўқ. Ўша суҳбатдан кейин минг бир ташвишга ўралиб, ниятларини кўзлари очиғлиғида амалга ошира олмадик.

Насиб қилгани бўлар экан. Мана бугун муштарийлар билан юз кўришдик, шояд раҳматли Саттор аканинг руҳлари шод бўлса, каминанинг ҳам тинчи қарор топса.

Х. ИСМАТОВ.

ЭЪЛОНЛАР

УРТА ОСИЕ ТЕМИР ЙУЛИГА ҚАРАШЛИ ТОШҚЕНТ ТИББИЕТ БИЛИМ ЮРТИ 1992-93 УҚУВ ЙИЛИ УЧУН УҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Билим юрти 11 синф маълумотига эга бўлганларни ҳамширалик иши, даволаш иши (фельдшер) ва ортопедия-стоматология бўлимларига

ТАКЛИФ ЭТАМИЗ

Ўқиш кундузги бўлимда олиб борилади.

Ўқишга ёши чекланмаган ҳолда йигит ва қизлар қабул қилинадилар.

Аризаларни қабул қилиш 1 июндан 15 июлгача.

Аризага қуйидаги ҳужжатлар қўшиб топширилади:

1. Маълумоти ҳақида ҳужжат.
2. 4 дона 3x4 см. катталикдаги фотосурат.
3. Соғлиги ҳақида маълумотнома (Ф—086 у).
4. Меҳнат дафтарчасидан кўчирма (ишлаганлар учун).
5. Паспорт, ҳарбий билет шахсан кўрсатилади.

Ўқишга кирувчилар қуйидаги фанлардан имтиҳон топширадилар:

даволаш ва ҳамширалик бўлимларида — биология (оғзаки) ва она тилидан (диктант).

ортопедия-тиш даволаш бўлимида — химия (оғзаки), она тилидан (диктант) ва мутахассислик бўйича имтиҳон.

Ўқиш муддати: ҳамширалик бўлимида 1 йилу 10 ой, даволаш фельдшер ва стоматология бўлимларида 2 йилу 6 ой.

Кириш имтиҳонлари 16 июлдан 5 августгача ўтказилади.

БИЗНИНГ МАНЗИЛГОҲ: Тошкент шаҳар, Сирғали райони, Узгариш давлат хўжалиги, 2-бўлим.

(58, 75, 40, 98-автобуслар, 19-троллейбус, 18, 47-маршрутдаги таксиларнинг «Сирғали савдо маркази» бекати.

БИЛИМ ЮРТИ МАЪМУРИЯТИ.

«ОПИТИТЕК»

Совет — Германия қўшма корхонаси

мамлакатимизда ва хорижда ишлаб чиқарилган принтерлар учун

БУЁҚЛИ ТАСМАЛАРНИ ТАКЛИФ ЭТАДИ

ғалтакка ўралган ва «мебиус» ғалтакларида, эни 6; 6,35; 8; 10; 13; 16; 25,4 мм. Тасмаларнинг узунлиги «Пеликан» (ГФР) фирмасининг каталогларидагига мос келади.

АЦПУ учун — эни 375 мм, 420 мм.

Ёзув машинкалари учун — 13 мм, 16 мм.

Касса аппаратлари учун — 4[illegible] мм, 50 мм...

Асоси нейлон, ранги қора.

СИФАТИГА КАФОЛАТ БЕРАМИЗ

МАНЗИЛИМИЗ: 220114, Беларусь, Минск шаҳри, Ленин проспекти, 157—147 а.

ТЕЛЕФОНЛАР: (8—0172) 63-82-74, 63-57-44. Факс: (8—0172) 64-20-83.

ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ

«ТОШКЕНТ ТРАКТОР ЗАВОДИ» ишлаб чиқариш бирлашмаси

ташкилотлар, корхоналар, колхоз ва совхозларда УМК—С—2 кичик ҳажмдаги аралаш ем (комбикорма) мосламасини, қўшимча ускуналарни, СКО—Ф—3 бир айланали ем аралаштиргични, СКО—Ф—3 ЕИЛА, 656, 335, 01—02ТО бир айланали ем аралаштиргичлари бошқармасини пул ўтказиш билан сотади.

Битта комплектнинг баҳоси 700000 (етти юз минг) сўм.

МАЪЛУМОТ УЧУН ТЕЛЕФОН: 64-09-54.

ОХИРАТИ ОБОД БЎЛСИН

Бухоро вилояти судининг раиси, Ўзбекистон юристлар Уюшмасининг аъзоси Баҳодир Алимов 24 май куни тўсатдан вафот этди. У ўз умрининг салмоқли қисмини республикада қонунчиликни мустаҳкамлашга, қонунбузарларга қарши курашга бағишлади.

Баҳодир Алимов 1945 йилнинг 18 сентябрида Хоразм вилояти Шовот районида туғилган. 1964 йилгача ота-онаси билан Наманган вилояти Поп районида яшади. Меҳнат фаолиятини эса Тошкент давлат дорилфунунининг юридик факультетини тугатгач, 1969 йилда Тошкент шаҳар собиқ Фрунзе райони прокуратурасида стажёрликдан бошлади. 1970 йилдан 1987 йилгача республика прокуратураси органларида турли масъул лавозимларда меҳнат қилди: Республика прокуратурасининг қидирув бошқармасида прокурор, давлат хавфсизлиги органларида текширувларни назорат қилиш бўйича республика прокурорининг ёрдамчиси, Бухоро вилояти прокурорининг биринчи ўринбосари. 1987 йилдан умрининг охиригача Бухоро вилояти судининг раиси бўлиб ишлади.

У ҳамма жойда ўзининг юқори малакали мутахассис эканини кўрсатди, бой тажрибасини ва билимини топширилган вазифаларни бажаришга сарфлади. Меҳнатсеварлиги, қатъийлиги, одамларга бўлган эътибори туфайли уни билган ва у билан ишлаган кишилар орасида ҳурмат қозонди.

Баҳодир Алимовнинг порлоқ хотираси қалбларимизда ҳар лаҳза сақланиб қолажак.

Бир гуруҳ ўртоқлар.

Республика Прокуратураси жамоаси прокуратура органларида узоқ вақт масъул вазифаларда ишлаган Бухоро вилояти суди раиси

Баҳодир АЛИМОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан унинг оила аъзоларига чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг моддий-техника таъминоти бош бошқармаси жамоаси Сурхондарё вилояти ўқув коллектори раҳбари Н. П. Ҳайитқуловга отаси

Парда ҲАЙИТҚУЛОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ХАЛҚ СЎЗИ
НАРОДНОЕ СЛОВО

МУАССИСЛАР:
• Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси.

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Анвар ЖЎРАБОЕВ.

ТАҲРИРИЯТ ҲАЙЪАТИ АЪЗОЛАРИ:
Карим БАҲРИЕВ, Эсирган БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ, Зоҳид НОРМУҲАММЕДОВ, Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ (бош муҳаррирнинг биринчи ўринбосари), Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Қулаҳмад РИЗАЕВ, Эркин САМАНДАР, Азим СУЮН, Александр ТЮРИКОВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Александр УЛИЧКИН (масъул котиб, «Народное слово»), Муҳтарама УЛУҒОВА (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Раим ФАРҲОДИЙ, Шавкат ЯҲЕЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.
● ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608. Буюртма Г-86.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент шаҳри 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди: 21.00.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12